

KIÁLLÍTÁSOK – MŰHELYEK

- Design-együttműködés, design-látásmód. Magyar Formatervezési Díj 2013 – kiállítás a Múcsarnokban
(*Bendzsel Miklós*)..... **2**
- Maestri: az olasz design klasszikus mesterei. Kiállítás az Iparművészeti Múzeumban
(*Ernyey Gyula*) **6**
- A IX. Ötvösművészeti Biennálé a Klebelsberg Kultúrkúriában
(*Lovag Zsuzsa*) **11**
- Az ötvösművészet az építőművészet társművészete Konferencia a Klebelsberg Kultúrkúriában (*Kótai József*).. **17**
- XXX. Országos faragópályázat id. Kapoli Antal emlékére. Kiállítás a Magyar Népi Iparművészeti Múzeumban (*Kérész Gyula*) **18**
- Sok hűhó valamiért. Kerámia-városok Nemzetközi Találkozója Kecskeméten (*Novák Piroska*).. **21**
- A létezni akaró anyag hívása Blaise Simon zománccművészeti életművéről
(*ifj. Gyergyádesz László*) **24**
- Tömegsport – élsport. A Magyar Foltvarró Céh műhelymunkájáról (*Lovag Zsuzsa*)..... **30**

ÉRTÉKÖRZÉS – ÉRTÉKMENTÉS

- Király József (1930–2013) belsőépítész (és pályatársai hagyatéka). Vadas József A Székkirály című könyve kapcsán (*Vásárhelyi János*)..... **35**
- A kőszegi Szőlő Jövésnek Könyve (*Gál József*) **41**
- Száz éve született Borsos Béla (1913–1991) építész, művészettörténész. Emlékkülés az Iparművészeti Múzeumban
(*Horváth Hilda*) **44**

- HÍREK **46**

MAGYAR IPARMŰVÉSZET HUNGARIAN APPLIED ARTS

EXHIBITIONS – STUDIOS

- Design Co-operation, Design Approach. Hungarian Design Award 2013. Exhibition at the Múcsarnok/Kunsthalle Budapest
(*Miklós Bendzsel*)..... **2**
- Maestri—Legends of Italian Design. Exhibition in the Museum of Applied Arts, Budapest (*Gyula Ernyey*)..... **6**
- The 9th Biennial of Metalwork Art at the Klebelsberg Cultural Centre, Budapest
(*Zsuzsa Lovag*) **11**
- Metalwork And Architecture As Allied Arts. A conference at Klebelsberg Cultural Centre
(*József Kótai*)..... **17**
- The 30th Woodcarving Competition in Memory of Antal Kapoli, Sr. An Exhibition at the Hungarian Applied Folk Art Museum (*Gyula Kérész*).... **18**
- Much ado about something International Meeting of Ceramic Cities in Kecskemét
(*Piroska Novák*)..... **21**
- Call of the material wanting to exist The enamel art of Blaise Simon
(*László Gyergyádesz, Jr.*)..... **24**
- Elite sports—Mass sports On the workshop of the Hungarian Patchwork Guild
(*Zsuzsa Lovag*) **30**

SAFEGUARDING VALUES

- The inheritance of interior designer József Király (1930–2013) and his contemporaries. To József Vadas's volume A Székkirály (The Chair King) (*János Vásárhelyi*) **35**
- The Book of Vine Shoots of Kőszeg (*József Gál*) **41**
- Architect and art historian Béla Borsos (1913–1991) Memorial session at the Museum of Applied Arts, Budapest, on the centenary of his birth (*Hilda Horváth*) **44**

Design-együttműködés, designlátásmód

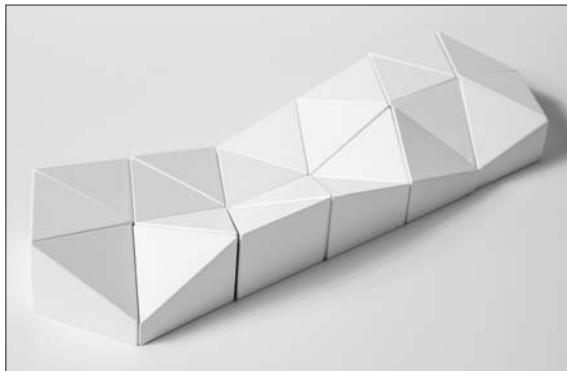
Magyar Formatervezési Díj 2013 – kiállítás a Műcsarnokban

■ Napjaink szakemberei a gazdaság bármely területén csak akkor képesek maradandó értéket teremteni, ha erejüket egyesítik, saját közegükben szerzett tudásukat mások tapasztalataival is bővítik. Az elmúlt évtizedekben az együttműködés a design területén is alapfeltétellé vált: ma már csaknem kizárólag a különféle stratégiák együttes alkalmazása, a műszaki, gazdasági, tudományos, vagy esztétikai megközelítésmódok kölcsönhatása révén alakulhatnak ki új értékek, illetve olyan innovatív eszközök és gondolatok, amelyek nemcsak a jelen, hanem a jövő környezetét, tárgyvilágát is formálhatják. Az új készségek, a több diszciplína eredményeinek összehangolására képes stratégia elsajátítása pedig egyaránt előfeltétele annak, hogy a tervezők ne csupán reagáljanak mai környezetük kihívásaira, de alkotó módon formálják is az elkövetkező évek világát.

A jövőre irányuló látásmód kialakulása elképzelhetetlen a nagyobb nemzetközi, mindenekelőtt európai együttműködési rendszerek és a közös távlatokra irányuló elképzelések szem előtt tartása nélkül. Az Európai Unió kontinensünk 2020-as horizontját felvázol-

Pais Panni, Püspök Balázs, Cosovan Attila (Moholy-Nagy Művészeti Egyetem): LightMe lámpacsalád / Pais Panni, Balázs Püspök, Attila Cosovan (Moholy-Nagy University of Art and Design): LightMe lamp family

Benedek Zsanett, Lakos Dániel: Faces logikai játék / Zsanett Benedek, Dániel Lakos: Faces logic toy

ló, tíz évre szóló stratégiája elsősorban az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés elérését tűzte ki célul; ennek egyik legfontosabb eleme, hogy a kutatásra és fejlesztésre fordítható összegek aránya az időszak végére az Unió GDP-jének három százalékát tegye ki. Olyan „Innovációs Unió” jöhet létre ezáltal, amelynek révén megteremthetők a kutatás és fejlesztés finanszírozásának lehetőségei, az újító gondolatok nyomán pedig olyan termékek és szolgáltatások keletkezhetnek, amelyek maguk is a növekedést, a munkahelyteremtést és a fenntartható fejlődést szolgálják.

Az együttműködésen alapuló fejlesztésnek ezen sa-

←
Filczer Balázs (Moholy-Nagy Művészeti Egyetem): DORA kerékpáros bukósisak / Balázs Filczer (Moholy-Nagy University of Art and Design): DORA bicycle helmet

Földi Petra: 2012/13
esőkabát-kollekció /
Petra Földi: 2012/13
Raincoat collection

rokpontjaiból kiindulva képzelhető el az erőforrás-hatékony, innovatív design jövője. Ez a lehetőség benne rejlik a mai fiatal magyar designerek munkáiban is: az immár 34. alkalommal meghirdetett Magyar Formatervezési Díj idei díjazottjainak alkotásai ennek az újfajta designlátásmódnak a kontextusában értelmezhetők és értékelhetők. Kiemelendő erényük a közös-

ségi kihívásokra összpontosító megközelítés, melynek eredményeként alternatív felhasználói magatartást támogató, serkentő eszközök jönnek létre az egészségmegőrzés, a közösségi terek formálása, vagy épp a játék és olvasás összefüggésében. Mindez az alkotásoknak versenyképességet, a felhasználóknak élhetőbb, inspiráló környezetet jelent.

Magyar Formatervezési Díj 2013

TERMÉK KATEGÓRIA

DSI Inbalo

Alkotók: Co&Co Designcommunication Kft.

(Cosovan Attila, Cosovan Tamás,
Hosszú Gergely, Hoffer Gábor,
Kavalecz Eszter, Nagy Richárd,
Oravecz András, Sümegi Éva)

Megrendelő: Salt Pharma Kft.

Gyártó: Giaform Kft.

és

Petra Földi 2012/13 esőkabát-kollekció

Alkotó: Földi Petra

TERV KATEGÓRIA

Faces játék

Alkotók: Benedek Zsanett, Lakos Dániel

VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ KATEGÓRIA

A kiskakas gyémánt félkrajcárja

Alkotók: Szepesi Szűcs Barbara,

Karasz Dániel, Ruttkay Zsófia

Megrendelő / gyártó: Moholy-Nagy Művészeti

Egyetem Kreatív Technológiai Labor

DIÁKMUNKA KATEGÓRIA

LigbtMe lámpacsalád

Alkotók: Pais Panni, Püspök Balázs, Cosovan Attila

(Moholy-Nagy Művészeti Egyetem)

és

DORA kerékpáros bukósisak

Alkotó: Filczer Balázs

(Moholy-Nagy Művészeti Egyetem)

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA KULTÚRÁÉRT FELELŐS ÁLLAMTITKÁRSÁGÁNAK KÜLÖNDÍJA

VIZUÁLIS KOMMUNIKÁCIÓ KATEGÓRIA

Starry Light by Anagraphic

Alkotó: Farkas Anna

AZ EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA FELSŐOKTATÁSÉRT FELELŐS ÁLLAMTITKÁRSÁGÁNAK KÜLÖNDÍJA

DIÁKMUNKA KATEGÓRIA

JAT projekt

Alkotó: Balázs Klára

(Moholy-Nagy Művészeti Egyetem)

és

Kis Hungarikumbatározók

Alkotók: Szabó Zsófia, Hanula Zsolt,

Ughy Szabina, Áldozó Krisztián

(Moholy-Nagy Művészeti Egyetem)

A HIPAVILON MAGYAR SZELLEMI TULAJDON ÜGYNÖKSÉG NONPROFIT KFT. KÜLÖNDÍJA

TERV KATEGÓRIA

Shin étkezőgarnitúra

Alkotó: Gyimóthy György

Gyártó: Mobilia-Artica Kft.

A MAGYAR FORMATERVEZÉSI TANÁCS KÜLÖNDÍJA

TERMÉK KATEGÓRIA

Zigza betonpad rendszer

Alkotók: Paunoch Renáta, Varga Péter István

Gyártó: VPI Betonmanufaktúra

(Varga Péter István, Vajda Szabolcs)

Megrendelő: XIII. Kerületi Közszolgáltató Zrt.

Design Management Díj 2013

Cserpes Sajtműhely Kft.

ELISMERŐ OKLEVÉL
Magyar Állami Operaház
Budapesti Közlekedési Központ
LOFFICE

(Magyar Formatervezési Díj 2013. Műcsarnok, Budapest, 2013. október 1–20.)

Az írás megjelent a Magyar Formatervezési Díj 2013. évi katalógusának bevezetőjeként. A fotókat a Magyar Formatervezési Tanács bocsátotta rendelkezésünkre.

**Szepesi Szűcs Barbara,
Karasz Dániel,
Ruttkay Zsófia:**
A kiskakas gyémánt
félkrajcárja – interaktív
mesekönyv /
**Barbara Szepesi Szűcs,
Dániel Karasz,
Zsófia Ruttkay:**
Little Rooster's
Diamond Button.
An interactive book
of tales

A közel 250, kiemelkedő színvonalat képviselő pályamű ma már természetes módon piacképes, kiemelkedő kvalitásaival egyben formálója is a piacnak. Magukban hordozzák a gazdasági hasznosítás tervezett és végiggondolt lehetőségét, s ezzel igazolják a design innovációs-gazdasági potenciálját.

BENDZSEL MIKLÓS
*a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
és a Magyar Formatervezési Tanács elnöke*

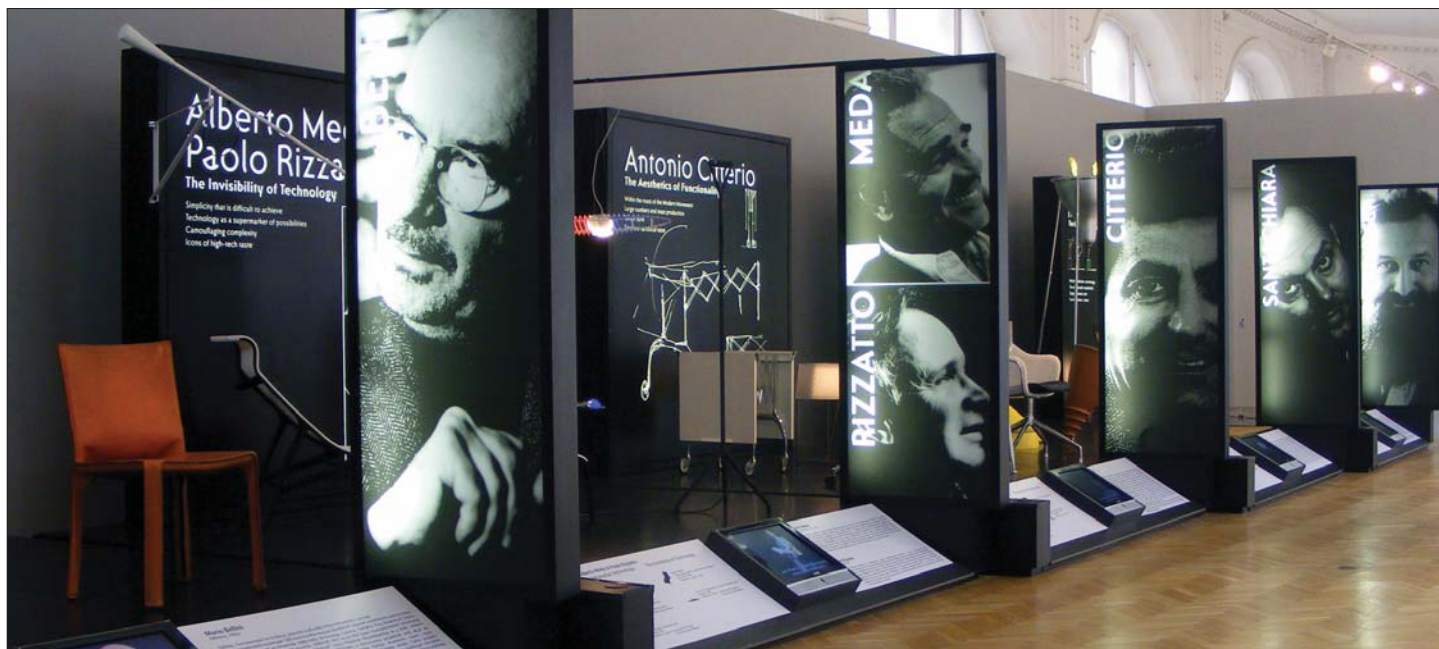

**Co&Co Design-
communication Kft.**
(Cosovan Attila,
Cosovan Tamás, Hosszú
Gergely, Hoffer Gábor,
Kavalecz Eszter,
Nagy Richárd, Oravecz
András, Sümegi Éva):
DSI Inhalo sóinhalátor /
Co&Co Design-
communication Kft.
(Attila Cosovan, Tamás
Cosovan, Gergely
Hosszú, Gábor Hoffer,
Eszter Kavalecz,
Richárd Nagy, András
Oravecz, Éva Sümegi):
DSI Inhalo salt inhaler

Maestri: az olasz design klasszikus mesterei

Kiállítás az Iparművészeti Múzeumban

Fotó: Horváth Róbert

■ Az idén tízéves Design Hét Budapest eseménysorozat díszvendégeként *Maestri* című kiállításával Olaszország mutatkozott be – mintegy másfél évtized után újra Budapesten, és újra az Iparművészeti Múzeum földszinti galériáján. Nehezen lehetne hozzá hasonlóan sikeres nemzetet találni a design mégoly széles és színes palettáján is immár több mint fél évszázada. A második világháború után ocsúdó Európában elsőként jelentkeztek az olasz tervezők a romokból újjászülötő világ mindennapi szépségeinek látványos felmutatásával, a hétköznapi élet örömeinek felmutatásával. És ami különösen figyelemreméltó, hogy – sportnyelven szólva – azóta is magas szinten őrzik példamutató formájukat.

A hagyományokat folytató, századokon át csiszolódott polgári kultúra gonddal kimunkált lenyomataként létező skandináv tárgyi világgal vagy a még pu-

ritánabb, az időállóságra, a használhatóságra és az egymáshoz való illeszkedésre különösen figyelő, a „protestáns etikát” őrző-folytató német-svájci tárgyalakotással szemben ugyancsak századok hozadékát őrző, de velük együtt a futurizmus örökét, az ipari haladás örömét, erejét és szépségét is hirdető olasz tervezők megoldásai lenyűgözték egész Európát és Amerikát is. Lenyűgözve figyelték a szakemberek és a nagyközönség egyaránt, ahogyan az alkotók friss és könnyed formákba öntötték a használati szituációkat, ahogyan – Jay Doblin markáns megfogalmazásával élve – „költészetet csináltak a WC-csészéből is”. E máig tartó magas ív mestereinek emlékezetes darabjai érkeztek hozzánk a világ egyik jelentős designgyűjteménye: a Triennale di Milano anyagából, a múzeum vezetője és egyben a kiállítás kurátora: Silvana Annicchiarico válogatásában.

Maestri – Az olasz design mesterei című kiállítás (részlet) / Detail of the exhibition Maestri—Legends of Italian Design Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2013 / Museum of Applied Arts, Budapest, 2013

**Gio Ponti: Superleggera
támlás szék (balra) /
Gio Ponti: Superleggera
chair (left)**

[1951] gyártó:
*Cassina /
Manufacturer:
Cassina*

**Franco Albini:
Margherita nádifotel /
Franco Albini:
Margherita**

rattan armchair
[1950] gyártó:
*Vittorio Bonacina & C.
/ Manufacturer:
Vittorio Bonacina & C.*

Az immár klasszikus – a 20. század második feléből származó olasz sikereket felvonultató kiállítás közepontjában stílszerűen maguk az – „élet színpadán” főszereplőként megjelenő tervezők állnak, akik színes egyéniségükkel a rendelkezésükre álló olykor kézműves-, olykor sorozatgyártásra alkalmas technikák, hagyományos és új anyagok kavalkádjából megteremtették ezt a vibráló, mindig megújulni képes örömteli világot. Az egyéniségek kezdeményező, példamutató szerepéről szól ez a kiállítás.

Aki konkrét mintát, irányt adott ennek a bő folyású folyamatnak, azzal indul e bemutató is: ő a reneszánsz szemléletű alkotó, a sokoldalú, építész, iparművész, díszlet- és ipari terméktervező, folyóirat-alapító és -szerkesztő Gio Ponti, és aki befejezi, az a nyolcvanas évekbeli Memphis csoport egykori frontembere, a személyesen is Budapestre érkezett és a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen nagy sikerű előadást tartott Michele De Lucchi.

Gio Ponti annak a világszerte ismert intézménynek is egyik fő kezdeményezője volt a húszas-harmincas években, amelyet a Monzai Biennáléból kinőtt Milánói Triennále néven ismert meg a világ, és ahová háromévenként ma is elzarándokol bemutatkozni és megcsodálni az úttörők legújabb eredményeit. Ponti alkotói szellemiségét itt leginkább *Superleggera* elnevezésű – majd’ hatvan évvel ezelőtt tervezett és a Cassina által napjainkban is gyártott – támlás széke képviseli, amely kecses formáin túl az úttörő modernnek és az olasz kézműves-hagyományok ötvözésének is ragyogó példája.

Ponti klasszikus munkája egyben a kiállítás fő tárgy-típusát: az ülőbútor műfaját is indítja, amelyben különösen példát mutatók az olasz tervezők. Franco Albini – szintén még az ötvenes évekből származó – nádból készített légies-kényelmes fotelje az organikus-vernakuláris formák klasszikus képviselője. Az olasz designtörténet testvértriójából Pier Giacomo és Achille Castiglioniak a *Mezzadro* elnevezésű, traktörülés transzformációjával létrehozott ülőkéje ma is

friss ötlet és formai megoldás. De idetartozik az egykor az Olivetti-féle számítógépeken keresztül ismertté lett Mario Bellini visszafogottan elegáns támlás bőrszéke: a *Cab*, a hatvanas évek lázadásaiból a modern európai bútortervezés gyökereihez visszanyúló Enzo Mari által tervezett, finom aluöntvény és vastag marhabőr együtteséből létesített *Tonietta*. A késő modern utáni nemzedék további emlékezetes munkákkal képviselteti magát: Gaetano Pesce duzzadó vörös formáival emlékezetes műanyaghab foteljével, a minden posztmodernről szóló kiadványban közölt Mendini-féle *Proust* fotellel, avagy a legendás Memphis csoport legfiatalabb tagjaként ismertté vált Michele De Lucchi szabályos fémcső körökből szerkesztett *First* támlásszékekével. A tömeggyártásra tervezett műanyag ülőbútorok közül ragyogó színeikkel és funkcionálisan fontos tárolhatóságukkal emelkednek ki Marco Zanusónak és Richard Sappernek a Kartell cég számára tervezett gyerekszékjei. Ezekkel ellentétes szemlélet eredménye a futurizmus szellemét idéző Bruno Munari ferde ülősíki, támlás egyedi faszéke.

Fotó: Horváth Róbert

Fotó: Horváth Róbert

Ettore Sottsass: Casablanca polc (középen) / Ettore Sottsass: Casablanca shelf (centre)
[1981] *a Memphis részére / for Memphis*

A bútorok másik fő típusát a tárolók képviselik: közöttük található Anna Castelli Ferrieri hatvanas évekből származó, henger formájú műanyag tárolóegységei, Achille Castiglioni szellemes kialakítású, forgatható *Foy* könyvespolcrendszer, Vico Magistretti vernakuláris gyökerű, lécekből szerkesztett összecukható könyvespolca, nem feledkezve meg az utóbbi negyedszázad legnépszerűbb alkotójának: Ettore Sottsassnak a Memphis csapatát szimbolizáló *Casablanca* könyvespolcáról. Voltaképpen közéjük tartoznak Enzo Mari-

← **Achille és Pier Giacomo Castiglioni: Mezzadro ülőke / Achille and Pier Giacomo Castiglioni: Mezzadro stool**
[1957] *gyártó: Zanotta / Manufacturer: Zanotta*

Joe Colombo:
Acrilica asztali lámpa /
Joe Colombo:

Acrilica table lamp
[1962] gyártó: O-
Luce / Manufacturer:
O-Luce

nak a hatvanas évek elején született, markáns formamegoldású műanyag ikervázái is.

A kiállítás harmadik nagyobb témáját a világítótestek képezik, amelyek között használati tárgyakat épp úgy találunk, mint világító szobrokat. A mesterek segerszemléjén talán túl szerényen képviselt Joe Colombónak az új szerkezeti anyag lehetőségeit bemutató íves akril hangulatlámpája, az O-Luce számára tervezett *Acrilica*, Richard Sapper régen klasszikussá érett (névével is utaló) *Tizio* asztali lámpája, Ettore

Vico Magistretti: Nuvola Rossa összecusukható polc (középen) és Atollo asztali lámpa (balra) / Vico Magistretti: Nuvola Rossa folding shelf (centre) and Atollo table lamp (left)
[1977] gyártók: Cassina (polc), O-Luce (lámpa) /
Manufacturers: Cassina (shelf), O-Luce (lamp)

Sottsassnak és Michele De Lucchinak a Memphis-kört megidéző fényplasztikái a legmarkánsabb példák rá.

A kiállítás legkisebb részét képezik a szűken prezentált műszaki alapú tárgyak, mindennapi életünk új típusú eszközei. Ennek kétségkívül egyik úttörő alakja Angelo Mangiarotti volt, aki az olasz gyáripar fontos szereplőivel dolgozott együtt, és akinek korai tevékenységét itt asztali órája és varrógépe illusztrálja. Joe Colombo sajnálatosan szerényen szerepel itt is, de illik ez Mario Bellinire, sőt még a legszelebb hatáskörű Ettore Sottassra is. Aldo Rossi igazán híres-dívtos Alessi kávéfőzői és kávézőedényei szintén a háttérben maradtak (fényugarak nélkül) az egyébként alacsony pódiumon. Pedig ebben a műszakilag meghatározott világban különösen fontos formák születtek az olasz tervezők rajzasztalain.

Az olasz mesterek magas színvonalú – az olasz design teljes súlyát korántsem reprezentáló – kiállítása, amelyet a szakmai figyelem mellett a hazai nagyközönség érdeklődése kísért végig, nem kevés tanulsággal bír ebben a formában is számunkra. Mindenekelőtt említendő az eredeti szellemű eredmények mellett azok kiemelőtálasának fontossága, amely itt a színes tárgyakat élni hagyó, fekete-fehér elegáns sí-

Ettore Sottsass: Valentine táskairógép /
Ettore Sottsass: Valentine portable typewriter
[1969] gyártó: Olivetti / Manufacturer: Olivetti

kokból álló háttér és az egyéniségek önálló standjait jelző portrék sorából a személyes vallomásokat tartalmazó videókkal együtt áll össze élvezetes információs egységgé. Másik szembeötlő vonása a régen elhunytak és a ma is élők eredményeinek harmonikus együttélése, munkásságuk egymásba fonódása minden stílári különbségeik ellenére. Feltűnő sajátosság az is, hogy az itt kiállító – sokszor extrémén – szuverén alkotók túlnyomó többsége a milánói Politechnikumban szerezte diplomáját (építész szakon). Személyes

sajátosságnak tűnik csak, de talán mégsem az, hogy nagy többségük magas kort ért meg, nyolcvan-kilencven éves korában hunyt el. „Az intellektuális ismeret és a mesterségbeli tudás” markáns, sugárzó egyensúlyán túl talán az örömmel megélt mindennapi alkotó élet éltette őket oly soká.

ERNYEY GYULA
designtörténész

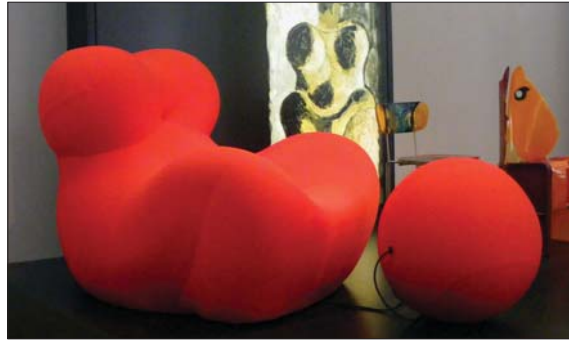
(*Maestri – Az olasz design mesterei. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2013. szeptember 27–november 24.*)

**Michele De Lucchi: First karosszék /
Michele De Lucchi: First armchair**
[1983] a *Memphis* részére / for *Memphis*

Fotó: Horváth Róbert

Gaetano Pesce: Up kollekció / Gaetano Pesce: Up collection
[1969] gyártó: *C&B Italia (ma B&B Italia) /
Manufacturer: C&B Italia (now B&B Italia)*

Fotó: Horváth Róbert

Fotó: Horváth Róbert

Fotó: Horváth Róbert

**Marco Zanuso és
Richard Sapper:
Műanyag gyerekstól /
Marco Zanuso and
Richard Sapper: Plastic
child's chair**
[1961] gyártó: *Kartell
/ Manufacturer:
Kartell*

**Aldo Rossi: La Conica
(balra) és La Cupola
(jobbra) kávéfőzők /
Aldo Rossi: La Conica
(left) and La Cupola
(right) coffee makers**
[1984] gyártó: *Alessi /
Manufacturer: Alessi*

A IX. Ötvösművészeti Biennále a Klebelsberg Kultúrkúriában

Laczák Géza:
Osztódás /
Géza Laczák:
Proliferation

[2013] *rozsdamentes acél, galvanizált réz, fémgyűrűs, forrasztás / stainless steel, galvanized copper, crinkling, welding*
[55x44x40 cm]

Fotó: Kollányi Gyula

■ A kilencedik biennále 42 művész alkotásait mutatta be a Klebelsberg Kultúrkúriában, közülük sokan több tárggyal is szerepeltek, így a látogató valóban reprezentatív képet kapott a fényes múltú művészeti ág mai állásáról.

A kiállításon szerzett első benyomás az, hogy az ötvösség is egyre inkább feszegeti, kiterjeszti saját határait, hasonlóan az iparművészet más területeihez. Ez elsősorban az anyaghasználatban jelentkezik, amivel együtt jár a megmunkálási módok eltérése a hagyományos ötvöstechnikáktól.

A leginkább szembeötlő Nemesi Attila *Holló a kopár fa ágán* című munkája, ami egy 2–2,5 méter magas, kovácsoltvas pálcákból összetekeredő törzsű, majd szélesen szétágazó fa, vasmadárral. Igaz, hogy az ötvösök mindig is dolgoztak nem nemes fémekkel, de a kovácmesterség soha nem tartozott tevékenységi körükbe. Donceev Antoni *Zsonglőr* és Nausch Géza *Niké* című plasztikája ugyancsak kovácsoltvas, jelentük a biennalén azt mutatja, hogy az ötvösség egyre inkább befogadja a mesterség-idegen technikákat.

Ifj. Szlávics László – aki mindig is szívesen és hatásosan használt ötvösmunkáit kiegészítő idegen anyagokat – most egy szekrényétől megfosztott órát, illet-

ve egy csupasaz óraszerkezetet applikált meggörbített betonvasakra, ezúttal elrejtve a néző elől kitűnő ötvösképeéseit.

Idegen anyagokból készült Sor Júlia *Múlt és jelen* című munkája is, televízió képernyőjét idéző fekete műanyag doboz nyílásába helyezett antik ifjú szoborfej gipszmásolatával. Hatásos, szép munka, és anyaga ellenére jobban illeszkedik a kiállításba, mint az előbbiek. A művész másik két kisméretű műve – a kataló-

Fotó: Kollányi Gyula

B. Laborcz Flóra:
Baltayné Beatrix /
B. Flóra Laborcz:
Beatrix Baltay

[2013] *bronz, öntött, forrasztott / bronze, cast, welded*
[34x14x15 cm]

gusban is szereplő *Azsúr* – réz dróthálóból itt-ott kihúzott szálaival szellemes alkotás.

Kevésbé tartom sikeresnek Balázs Marianna *Mobil Úrvacsora-készletét*, és nem elsősorban az anyag – fa és corian – használata miatt. Az apró pohár és a tálka, amelybe legfeljebb egyetlen kenyérdarabka fér el (a katalógus fotóján ráadásul ostya van rajta), teljesen funkció-idegen. Az úrvacsora ugyanis alapvetően közösségi szertartás, szemben a katolikus szentmisével, amelyet a papnak akár egyedül is el lehet és el kell végeznie. Ennek szép emlékei a középkori hordozható oltárok és a hozzájuk tartozó miniatűr kelyhek és paténák. Akár modern megfelelőjük lehetne Balázs Marianna készlete, csak a címén kellene változtatni.

Antal László art decót idéző, acélból és színes üveg-

ből készült textilernyős lámpája és Szalai Veronika két, rézlemezekből hajlított függőlámpája jól illeszkedik a kiállítással együtt rendezett, *Az ötvösművészet az építőművészet társművészete* című konferencia témájához.

A kiállítást uralja Katona Katalin férfit és nőt ábrázoló két bronztorzója, amelyek méreteikkel és hibátlan plasztikájukkal a szobrászat felé tágitják az ötvösség határait. Ez a határbővítés azonban teljesen hagyományos, hiszen a középkori ötvösök is öntöttek – nem egyszer hasonlóan monumentális – bronzkapukat, kandelábereket és keresztelőmedencéket, nem beszélve Celliniről, akinek arany sőtartóját a bécsi Kunsthistorisches Museumban láthatjuk, életnagyságú bronz Perszeusz-szobrának öntését pedig önéletírásában olvashatjuk. A két torzó méltán kapta a Magyar Művészeti Akadémia díját.

B. Laborcz Flóra két nagyon szép bronzplasztikát állított ki, Baltayné Beatrix és Ady Endre portróját. Érdekes megoldás az érzékenyen megformált arcok teljes portrészerezése és a fejek hátsó részének külön darabokban öntött hézagos összeforrasztása. A kollégák, a szakma elismerését fejezi ki a művek alapján megszavazott Szent Eligius-díj.

Gombos István vas és krómaccél plasztikai nagyon érdekes, gondolkodásra készítő munkák. A katalógusban szereplő *Kövületet* ugyan nem láttuk, helyette két másik került kiállításra, a *Becsapódás a jelenbe* és a *Becsapódás a múltba*. Az előbbit egy szabályos ovális testet szétrepesztő fényes gömb, az utóbbit egy réz-korong közepén már végső helyét elfoglalt hasonló acélgömb jeleníti meg, az első csupa dinamika, a második a változathatatlan, statikus múlt.

Nagyon izgalmasak Laczák Géza *Osztódás* és *Törédék* című térplasztikai. Rozsdamentes acélból és galvanizált rézből, a művész sajátos, egyedi fémgyűrési technikájával és forrasztással készültek. Az *Osztódás* közepén fent egy kis, fényes acélkocka van, oldalain kiálló félgömbökkel. Ezt négy, lefelé növekvő méretű, átlósan hasított kocka veszi körül, külső oldalukon őrizve az acélkocka plasztikáját, de elmosódva, mintegy organikus – textilszerű – borítással. A hasadó felületeken negatívként jelentkeznek a fölöttük lévő kockák formái. A bonyolult, sokszorosán összetett

Fotó: Balogh Mihály

→
Katona Katalin:
Időtlen II. –
....az időtlen dereng
át az időbeli világba”
(Weöres Sándor) /
Katalin Katona:
Timeless, II. –
‘...timeless simmering
through in our world in
time’ (Sándor Weöres)

[2013]

bronz, vas, öntött,
magasság: 72 cm;
127x20x22 cm /
bronz, iron, cast,
height: 72 cm;
127x20x22 cm

←

Balogh Mihály:
Mikó Benedek-kehely
(másolat) /
Mihály Balogh:
Benedek Mikó’ chalice
(copy)

[2012] réz, vert,
poncolt, aranyozott /
copper, beaten,
punched, gilded
[17 x Ø 12,5 cm]

Fotó: Kollányi Gyula

Fotó: Balogh Mihály

Rozsnyay Béla: Citrinvirág / Béla Rozsnyay: Citrine Flower

[2012] acél, kovácsolt, citrin, magasság: 63 cm /
steel, wrought, citrine, height: 63 cm

térplasztika technikai kivitele is lenyűgöző, ugyancsak megérdemelten kapta a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének díját.

Kálmán László *Kocka I-II.* címmel két plasztikát állított ki, az egyik egyenes kivágásokkal áttört acélkocka, amelynek egy negyede hasonlóan áttört sárgarézéből készült. A másik egy négyzet alapú vasgúla, felső felén egyenes vonalú bemélyedésekkel, csúcsán egy fordított, áttört króm-acél gúla áll, amelynek vonalai mintha az alsó gúla mélyedéseit tükröznék.

Szép, korrekt munka Skripeczky Ákos három plasztikája, különösen a *Henry Moore emlékére* című, amely egy nagyméretű állati csigolyacsont, némi csiszolással kiigazítva. Anyaga Moore elefántkoponyákról és egyéb, összetett szerkezetű állaticsont-kapcsolódásokról sorozatban készített tanulmányrajzait, formája pedig az angol művész kései, monumentális szobrait idézi. A Kodály Zoltán-emlékmű makettje plasztikának kiváló, de nagy méretben kivitelezve ezekből az anyagokból (fa és alumínium) nehéz elképzelni.

Rékasy Levente utcarészt ábrázoló, *Az óra nem jár* című faliplasztikáján az egyik ház oromzatára helyezte a mutató nélküli óralapot. A tökéletesen megformált, de teljesen elhagyatott házak az álló órával messzire vezető gondolatsort indítanak el az időtlen, élet nélküli világ lehetőségéről.

Máté János két bronzplasztikája egyszerre hagyományörző és ironikusan modern. „*Az unikornis elindítása*” a középkori aquamanilék technikáját és rendeltetését idézi, témája is középkori, a csak szűzlányokhoz közelítő vad, mitikus egyszarvú állat. Máté nőalakja azonban csupa erotika, és nem fogadja, hanem útnak indítja a minden ízében ágaskodó unikonist.

Rozsnyay Béla két acélplasztikája – *Citrinvirág* és *Terepjáró* – mellett ékszereket is kiállított, mindegyik hasonló technikájú, bonyolult kapcsolódó, szépen megformált tagokból összetett munka.

A kiállítás többi darabja az ötvösség hagyományos területét és eszköztárát képviseli.

Balogh Mihály egy gótikus kehely másolatával mutatta be mesterségbeli tudását, amit a szakma a Szent Eligius-díjjal ismert el. Munkája csupán két dologban különbözik a pontos műtárgymásolattól, egyrészt modernizálta a kehely részeinek a középkorban szokásos összeállítását, másrészt nem követte eléggé az 1635-ből származó felirat tagolását és betűformáit. Ez főleg az eredeti nodus küllőin lévő, gótikus minuszkulákból álló „ihesus” feliratnak a másolaton értelmetlenné vált olvasatán szembetűnő.

A kortárs szakrális művészet általános problémáit tükrözik Bódás Tamás két keresztje és Egri Zoltának a katalógusban közölt, de a kiállításon nem szereplő ereklyetartója. Bódás aranyozott és ezüstözött réz keresztjei szépek, de valahogyan hidegek, díszítésük túlzottan formálisnak tűnik. Egri Zoltán ereklyetartójának szinte ipari formáit is szinte ellentétesnek érzem az ereklyekultusz alapvetően érzelmi, spirituális tartalmától. (Egri egyébként egy Krisztust ábrázoló csüngővel és két ismeretlen rendeltetésű tárggyal szerepelt a kiállításon.)

Az ötvösség rendkívül munkaigényes technikáját, a rekesz-zománcot két művész, Gyöngy Enikő és Sisa József munkáin láthattuk. Sisa *Az Ötvös* című, egy nagy és körülötte 12 kisebb táblából álló ikonja a re-

kesz-zománc csúcsteljesítménye. A zománc-táblákra három rétegben rakta fel a rengeteg kis alakkal ábrázolt középkori és mitológiai jeleneteket. A képek elragadóak, a technika és a zománcozás kivitele pedig lenyűgöző.

Bicsár Vendel egy másik technikát, a festett zománcot alkalmazta *Verdi-rekviem* című, négy táblából álló munkáján, kár, hogy üveg alatt állította ki őket.

Dávid Attila Norbertnek ugyancsak egy zománczott munkája szerepel a katalógusban, a kiállításon helyette három, meglehetősen elnagyoltan kivitelezett nyakéket láthattunk.

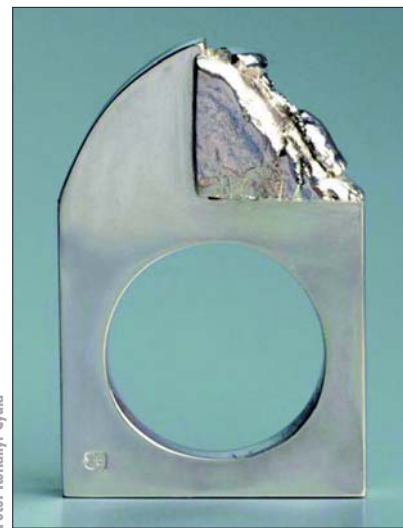
Érmeket Kótai József és Kopcsányi Ottó állított ki, a hagyományos műfajnak megfelelő hagyományos formában. Ugyancsak nagy, sok helyen ma is élő hagyományt képviselnek Vincze Zita gondosan kivitelezett filigrán bútorai.

Ötvös-alaptechnika a trébelt edények készítése, ezt Dobos Gyöngyvér és Prím Zoltán egy-egy vörösréz tálja képviselte. Serbakow Tibor ugyancsak domborítással, ezüsből készítette *Psyché* című női torzóját. Mindhárom mű precíz, gondos munka.

Szilágyi Ildikó *Retró dizájn* című csokros vázájának ezüsből készült elődei a 19. század asztalait díszítették, kérdés, hogy vörös- és sárgarézből készült változatuk mennyire képes régi funkciójukat betölteni.

Fotó: Kollányi Gyula

Fotó: Kollányi Gyula

Rékasy Levente:
Az óra nem jár /
Levente Rékasy:
Clock Does Not Move

[2013] *vörösréz, öntött, kalapált / copper, cast, hammered*
[50x50x18 cm]

Fördös László: Gyűrű /
László Fördös: Ring

[2013] *ezüst, arany, csaroit kő, magasság: 2 cm / silver, gold, charoite, height: 2 cm*

Kurucz Erzsébet: Gyűrű /
Erzsébet Kurucz: Ring

[2012] *ezüst, öntött, cizellált, magasság: 3,5 cm / silver, cast, chiselled, height: 3,5 cm*

Érdekesen alakult napjainkra az ötvösség legősibb ágának, az ékszereknek a kérdése. Az évezredekken keresztül rangot, társadalmi hovatartozást, gazdagságot kifejező ékszerek korunkra kétszeresen is demokra-

tizálódtak. Egyrészt anyaguk már nem kötelezően nemesfém és drágakő, értéküket elsősorban formáik hordozzák. Másrészt bárki viselhet bármilyen ékszert, amit ízlése diktál, és amit meg tud fizetni. Szinte for-

Sisa József:
Az Ötvös /
József Sisa:
The Goldsmith
[2012] vörösréz,
sárgaréz, aranyozott,
rekeszománc /
copper, brass, gilded
cloisonné enamel
[69x69 cm]

Fotó: Kollányi Gyula

dítottá vált az ékszeriselet hagyománya, a tehetősebb közízlés továbbra is a vastag aranyláncok, sok-sok karperec és gyűrű viseletét részesíti előnyben, a kifinomultabbak számára készülnek az iparművészek ékszerei. Emellett a 20. század második felében megjelentek a hordásra egyáltalán nem alkalmas kiállítási vitrin-ékszerek is.

A biennálé bemutatott ékszerei közül az utóbbiakhoz tartoznak Muharos Lajos Szent Eligius fülkébe zárt figurájával díszített csüngője és Fördös László hatalmas kővel díszített, *Jumurdzsák talizmánja* címet viselő gyűrűje, mindkettő nagyon szép, igazi kiállítási darab. Fördös emellett bemutatott három másik nagyon szép, féldrágakővel díszített, aranyból és ezüsből készült viselhető gyűrűt is.

A funkcionális ékszer és a kiállítási tárgy között helyezkednek el Tóth Zoltán méretes nyakékei, amelyeken az ezüst mellett sokféle más anyagot is felhasznált. (Érdekes látvány lehet a mobiltelefonján csevegő hölgy Tóth Zoltán függőjével, amelyet ezüstreliefben ábrázolt, mobilozó női büszt díszít.)

Viseletre talán kissé kényelmetlenek, de nagyon szépek Kurucz Erzsébet szögletes ezüstgyűrűi, Schusztér István féldrágakövekkel díszített krómácel karkötői és Rékasy Bálint fehérarany abroncsú, achátfejű gyűrűi.

Nemesfém anyaguknál fogva értékesek Hajdu László karperecei és gyűrűi és Veres Éva nyakéke, de formáik túlságosan is visszafogottak. Zidarics Ilona ezüstdrótból font ékszerei pedig – valószínűleg az anyagukból következő egyenlenségek miatt – nem eléggé esztétikusak. Hasonló a probléma Koburger Zsolt nyakékével, amelyen a csüngő szépségét meglehetősen lerontják a fémgöngyökkel díszített sokszoros bőrszíjak, amelyekre felakasztotta a művész.

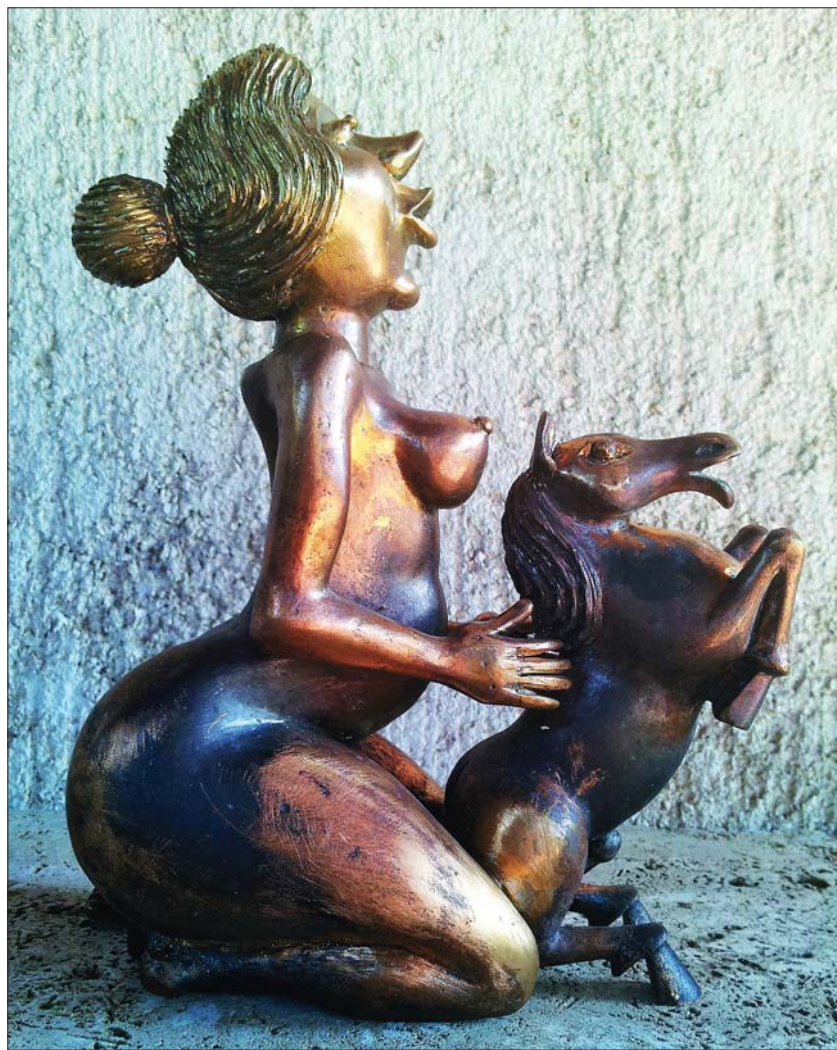
Örvendetes, hogy a kiállításához katalógus is megjelent, amelyben minden részt vevő művésznak egy-egy munkája színes képpel szerepel. Nyilván a nyomdai átfutás okozta, hogy a képek és a kiállítás tárgyai nem minden esetben fedik egymást. A katalógus előszavából értesültünk, hogy a kiállítás választható tematikája Weöres Sándor és Gárdonyi Géza emlékévéhez kapcsolódott, ami elsősorban a művek címében és a tárgyak mellé írt idézetekben érvényesült.

De ez minden hasonló esetben így történik, hiszen a művészek szuverén egyéniségek és elsősorban saját mesterségükön, jelen esetben az ötvösségen keresztül fejezik ki mondanivalójukat.

LOVAG ZSUZSA
régész, művészettörténész

(IX. Ötvösművészeti Biennálé. Klebelsberg Kultúrkúria, Budapest, 2013. szeptember 12–október 13.)

Máté János: „Az unikornis elindítása” – aquamanile / János Máté: 'Setting Up the Unicorn'. Aquamanile [2013] bronz, öntött, magasság: 25 cm / bronze, cast, height: 25 cm

Fotó: Kollányi Gyula

Az ötvösművészet az építőművészet társművészete

Konferencia a Klebelsberg Kultúrkúriában

■ A fenti címmel rendezte meg a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozata 2013. szeptember 12-én konferenciáját a Klebelsberg Kultúrkúriában.

A rendezvény fáradhatatlan tervezője, szervezője, rendezője és levezetője Katona Katalin, a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége Ötvös Szakosztályának titkára volt. Bámulatossá teszi a konferencia előadásainak nyomtatott anyaga is elkészült az adott napra, ami önmagában is ritka teljesítménynek mondható.

A rendezvény bevezető és berekesztő gondolatait Fekete György belsőépítész, az MMA elnöke fogalmazta meg.

Az egész napos program hét előadást jelentett.

Varga Lajos püspök az ötvösség és a katolikus miseliturgia tárgyainak kapcsolatáról beszélt, Czégány Sándor, Tompos Lajos építészek kivitelezett épületeik tárgykörbe illeszthető elemeit, azok megvalósítását ismertették. Bugár-Mészáros Károly lenyűgöző művészettörténeti háttérbe helyezte az építészeti, belsőépítészeti keretbe illeszkedő ötvösmunkák sokféleségét. Kovács Zoltán a mai művészeti oktatás helyzetéből kiindulva vázolta gondolatait. Szenes István kiemelt előadásától némiképp eltérve, pályája folyamán adódott ötvös vonatkozású tapasztalatairól tartott élményt adó beszámolót.

A tanácskozáshoz kiegészítésként az ötvösszakma képviselői állítottak ki fotóanyagot, nagyjából az elmúlt negyven esztendő építészettel kapcsolatos munkáikból. Elgondolkodtató volt látni, mennyi jó minőségű munka készült ez időben, úgyszólván fű alatt, szemben az utóbbi húsz év benuházával.

Most nehéz megítélni, vajon milyen hozadéka lehet egy ilyen rendezvénynek. Hiszen maguk az ötvösök csak hallgatói voltak az előadásoknak, melyek részben túldimenzionáltak tűntek, másrészt vitára, párbeszédre serkentettek volna, amire ezúttal nem maradt idő.

Hiszen az illusztrációul szolgáló képanyag például az egyházművészeti előadás mellett nagyrészt az elkerülendő, vitatható megoldásokat preferálta. Vagy elgondolkoztató, hogy ma is Kós Károly formakincs-e a követendő példa, vagy gondolatai, szellemisége? Számomra úgy tűnik, a konferencia címéből hiányzik egy írásjel – a kérdőjel. Kívánatos lenne, hogy a jelen, feltétlenül fontos kezdeményezés ne hulljon hamvába és valóban eszmecserevé nemesedve folytódjon. Alapfelvetésként felhasználhatjuk ezen első találkozásunk tapasztalatait, kisebb merítéssel a kínáló hagyományokból, nem kerülendő el a sajátosan elhalt kritikai szellemet sem. Mert minden elkövetéssel szemben, mérhetetlen mennyiségű alkotóerő szunnyadozik az építészek és ötvösök háza táján is, ami felkészült, gondolatgazdag, de anyagi lehetőségekben sem szűkölködő, magukat is gazdagítani akaró megrendelőkre vár.

Kívánom mindkét szakma képviselőinek, hogy konferenciánk címének végére, rövidesen egy diadalmas felkiáltóval kerüljön! Szerencsére mindkét szakma részéről konkrét javaslat-kezdeményezés megfogalmazódott.

KÓTAI JÓZSEF
ötvösművész

Fotó: KÓTAI

→
**Petőfi Színház,
főlépcső, Veszprém.
Belsőépítészeti
rekonstrukció:
Szenes István,
koralátok, kandeláberek:
Albert András /
Main Stairhall. Petőfi
Theatre, Veszprém.
Interior design
reconstruction:
István Szenes,
rails, candelabras:
András Albert
[1988]**

XXX. Országos faragópályázat id. Kapoli Antal emlékére

Kiállítás a Magyar Népi Iparművészeti Múzeumban

Fotó: Kérész Gyula

**Kovács Zoltán:
Pásztorkürt /
Zoltán Kovács:
Shepherd's horn**

[2013] szürkemarha-
szarv, csontfaragás,
hosszúság: 50 cm /
Hungarian grey cattle
horn, bone carving,
length: 50 cm

A népi faragók háromévenként történő megmérettetésének 1957 óta Somogy megye ad otthont, idén azonban egy felújítás miatt nem lehetett az eddigi helyen, Balatonlellén megrendezni a kiállítást, ezért a jubileumi pályázat anyagát Budapesten, a Magyar Népi Iparművészeti Múzeumban állították ki, a megújuló állandó kiállítás helyén. A pályázat, amelyet 2007 óta a Hagyományok Házána Népi Iparművészeti Osztálya a balatonlellei önkormányzattal közösen ír ki, ezúttal is nyilvános volt. Csak olyan alkotásokkal lehetett részt venni, amelyek még nem szerepeltek a népi iparművészeti zsűrizésen.

Eredetileg a pásztorművészet hagyományait követő faragók számára írták ki a pályázatot, amit idősebb Kapoli Antal (1867–1957), Kossuth-díjas pásztorfargó neve is jelez. Hosszú éveken át az ő szellemében készült a pályaművek java része. Újabban azonban a paraszti faragóhagyományra épülő alkotások, a népi szobrászat és a hagyományos anyagokkal és technikákkal készült, de formájukban, díszítésükben újszerű tárgyak is beküldhetők. A 2013. évi pályázatra 69 alkotó 227 tárgyat küldött be. A pályázók közül, a szakmai zsűri döntése alapján, 51 alkotó mutathatta be legújabb tárgyait. A pályázat kiírói külön felhívták a figyelmet arra, hogy az idősebb és az ifjabb Kapoli Antal is kiváló népzeneész volt, ezért szépen díszített

pásztorhangszereket is szívesen fogadnak. (A tárlaton több népművész állított ki furulyákat és egy műves dudát is megcsodálhattunk.)

A zsűri 11 alkotó munkáit díjazta. Nevüket a megnyitó alkalmával hozták nyilvánosságra, a zsűri indoklásával. A nagydíjon és a különdíjon kívül három-három alkotó kapott első, második és harmadik díjat. A díjak megosztását befolyásolhatta az, hogy különböző műfajú alkotásokat kellett összemérni, de anyagi megfontolások is szerepet játszhattak. Vígh Annamária, az Emberi Erőforrások Minisztériuma Közgűjteményi Főosztályának vezetője a megnyitón utalt arra, hogy a népi iparművészet nemcsak önmegvalósítás, de megélhetési forrás is lehet. A népi iparművészeti tárgyakat azonban, mint ahogyan más művészeti alkotásokat is, nem könnyű értékesíteni, kivált receszsió idején, így a díjak támogatásnak is tekinthetők, ezért az is cél lehetett, hogy minél több pályázó munkáját honorálják.

A Kapoli-díjat (a nagydíjat) ez alkalommal Kovács Zoltán népi iparművész kapta. Két évvel ezelőtt a felső-Tisza-vidéki motívumkincset tanulmányozta a Néprajzi Múzeum raktáraiban. Ennek eredménye látható a kiállításon. Először egy szürke marha szarvából készített kanász kürtbe faragta az említett motívumokat. (Az effajta kürtök valaha a szakma csúcsát

→
Kovács Zoltán:
Fali páros fűszeres /
Zoltán Kovács: Double
wall spice holder
 [2013] *szilvafa,*
csontberakás,
magasság: 15 cm /
plum wood, bone
inlay, height: 15 cm

jelentették a faragó pásztorok számára.) Ezt követően a motívumkincset átültette ma is használatos tárgyra. A motívumok hét kiállított tárgyon – falra akasztható fűszeres, asztali teásdoboz, cukortartó, sószóró stb. – úgy vonulnak végig, hogy a tárgyak egységes anyagot képeznek. A művész vasipari ismereteit ültette át a szaru megmunkálására, de saját technikákat is alkalmaz. Például: alighanem csak rá jellemző az, hogy nem egyenes, hanem erősen görbült, madárcsőrre emlékeztető késsel dolgozik, amellyel könnyebb az íves vonalakat kialakítani.

Az egyik első díjat Kasza Miklós, a népművészet mestere kapta. Nagyrészt hasonló tárgyakat állított ki, mint Kovács Zoltán. (Alighanem ők ketten állnak a műfaj élén. 2007-ben Kovács Zoltán, 2010-ben Kasza Miklós kapott első díjat.) Ő is kiállított egy kürtöt, csak más, rozettás virágmintával. (A díszítményt mindketten hagyományosan, salétromsavval sárgították, a karcolt mélyedéseket pedig fekete viasszal töltötték ki.) Ő is vasas szakmát tanult, de ő rézzel is dolgozik. Rézveret látható a kürtjén, egy lőporszarun és egy sótartón is. Az utóbbi kettő lapított, amit a mű-

Fotó: Kérész Gyula

vész úgy ér el, hogy a szarut kaptafára húzva, fóliába csomagolva sütőben megpuhítja. Kiállított két (görbére nevelt somfából, illetve körtefából készült) faragott sétabotot is.

Első díjat kapott Horváth Béla is, aki ugyancsak a népművészet mestere. (Eddig háromszor kapott Kápoli-díjat.) Ötletes fém- és csontberakásos famunkái a népművészet továbbfejlesztésének egyik irányát mutatják. Térben is mozgalmas jármos gyertyatartója például igen eredeti ötlet. A jármoszögek helyén vannak a gyertyák. A kiállított tárgyak a művész új „csontos” korszakát tükrözik. (A fatestbe marha-velőscsontból hasított három milliméteres csontlemezeket ágyaz be.) Ajtós falitükre fekete diófából készült, amelyen jól érvényesül a fehér csontberakás. Rókás fűszertartója is fekete dió, kis rozettával. Mindegyik tárgyán mértékkel alkalmazza a díszítést.

Bese Botond, a népművészet ifjú mestere szépen kivitelezett kecskefejes palóc dudájáért kapott első díjat. (A duda a magyar pásztorhagyomány egyik emblemikus hangszere. A palócság körében és északabbra, a Felvidéken sokáig fennmaradt. A rövidebb, úgynevezett diszkant-sípon intonálható a dallam, a bordó-sípnak nevezett basszussíp pedig mélyebb, bűgő alaphangot ad. A bőrtömlő csöve levegő befúvására

Fotó: Kérész Gyula

Horváth Béla:
Ajtós falitükör /
Béla Horváth:
Wall mirror with doors
 [2013] *fekete dió,*
csontberakás / black
walnut, bone inlay
 [50x30x2 cm]

szolgál.) A tárlaton kiállított duda farészeinek anyaga sárgabarackfa. A facsöveken ónöntésnek nevezett pásztorá díszítés látható, amely úgy készül, hogy a megolvasztott ónt fából faragott negatívba öntik. A bőrtömlő kecskebőrből van, ezt „fejeli meg” a kecskefej. A bordóhoz marhaszarvból készült, díszként is szolgáló hangerősítő szarutölcsér csatlakozik. A megnyitón a duda alkotója bemutatta, hogy játszani is mesterien tud a hangszeren.

Az egyik második díjat Dsupin Pál, a népművészet ifjú mestere kapta tökéletesen működő, tiszta hangú, archaikusan díszített furulyáért. Harasztovics Róbert, a népművészet ifjú mestere mives mézeskalács-ütőfáiért kapott második díjat. A zsűri a faragott negatívok részletgazdagságát és megfelelő mintamélységét emelte ki. A vitrinben – a mellékük helyezett ütőfákkal készült – a pozitív formát mutató, kisütött mézeskalácsok is láthatók. Az ütőfák mintái hagyományosak: gólya gyerekkel, huszár stb. Nesó Sándor népi iparművész technikailag tökéletesen kivitelezett, dunántúli karcolt technikával díszített tárgyaiért (sószóró, szelence, kobakedény stb.) ugyancsak második díjban részesült.

Az egyik harmadik díjat Gyenes Tamás népi iparmű-

Fotó: Kérész Gyula

vész kapta. Ő két műfajban is bemutatkozott. Egyik műfaja a hagyományos technikával (régí faragópádon vonókéssel, kézi bárdal) készült és harmonikusan díszített ácsolt láda (szuszék). A zsendelyszerűen egymásra épülő deszkák csatornáit kézi hornyolóval vájta ki. A deszkákat először megfüstölte, hogy ne menjenek bele a férgek, és szebb színük legyen. Könyvet is írt a témában: *Ácsolt ládák titkai – egy szekrénymíves gondolatai és tapasztalatai* címmel. (A régi ácsolt ládákat eredetileg szekrénynek hívták, csak később hódította el nevüket és funkciójukat a mai szekrény.) Nemcsak készíti, de gyűjti is a régi szuszékokat, Ballassagyarmaton például 28 ácsolt ládát állított ki. Másik műfaja a kézi munkával készített furulya, amelyet pikkelyesen vagy palóc domborúfaragással díszít. Harmadik díjat kapott Kapoli Ilona népi iparművész is. Ő az édesapja és a nagyapja által kitaposott utat követi. A lopótököt kiszárítja, kitisztítja, leszedi a külső héját, azután késsel belevési a mintát, az árkokba fagyús fekete festéket dörzsöl, végül lecsiszolja a felületet. Leginkább a nagyapja somogyi motívumait kedveli. Bár rajz szakos művésztanár, tíz évig bor- és pálinkatartó kobakok készítéséből élt. Sasvári János népi iparművész szépen megszerkesztett, gyönyörűen megmunkált, hagyománykövető padjáért kapott harmadik díjat (a lóca áttört támlájának figuráiból történet is kiolvasható).

Végezetül: a Hagyományok Házának különdíját kapta Hajda György Zsigmond népi iparművész. Őt ugyancsak két műfaj jellemzi: nemes formájú kanalak (amelyek fáját nagy gonddal választja ki, hogy a fa erezete minél jobban érvényesüljön) és a kiváló technikával készült úgynevezett lélekmadarak (amelyek egy elfeledett világot idéznek vissza).

A kiállításon alighanem először kaptak helyet naivnak mondható népművészeti munkák, részint a busóálarcokra gondolok, részint Fehér Vendel bumfordi faszobraitra (*Feszület, Libapásztor, Lovas eke*).

KÉRÉSZ GYULA
szakíró

(XXX. Országos Faragópályázat és Kiállítás id. Kapoli Antal emlékére. Magyar Népi Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2013. június 7. – 2014. január 18.)

Fotó: Kérész Gyula

Nesó Sándor: Sózó / Sándor Nesó: Salt cellar
[2013]

fa, csont, karcolás, magasság: 12 cm / wood, bone, etching, height: 12 cm

Kasza Miklós: Szilvafasztali fűszertartó / Miklós Kasza: Table spice holder

[2013]
szilvafasztali, csontberakás, magasság: 15 cm / plum wood, bone inlay, height: 15 cm

Sok hűhó valamiért

Kerámiavárosok Nemzetközi Találkozója Kecskeméten

→ **Rehák Júlia:**
Só-, cukor- és vajtartó /
Júlia Rehák:
Salt cellar, sugar cellar
and butter dish
[Gödöllő] *bisquit*
porcelain / biscuit
porcelain

2012 májusában tíz hazai város – Gödöllő, Hódmezővásárhely, Hollóháza, Karcag, Kecskemét, Magyarszombatfa, Mezőtúr, Pécs, Sáropatak, Zalaegerszeg – önkormányzata alapította meg a Magyar Kerámiavárosok Szövetségét Hódmezővásárhelyen. A szövetség 18 pontba foglalt együttműködési megállapodásának legfőbb célja a hagyományos gyártási technikákkal dolgozó kerámiaműhelyek életben tartása, népszerűsítése és támogatása. Továbbá a történetiségében és egyediségében egyaránt jelentős fazekassággal és kerámiaművészettel bíró települések kultúrájának, turizmusának, valamint keramikusképzésének élénkítése a tradíció és innováció jegyében.

Idén Kecskeméten – a szövetség soros elnökvárosában – e fontos célok mintha halványodni látszódtak volna, a résztvevők száma pedig jelentősen megfogytakozott (Magyarszombatfa, Pécs és Sáropatak képviselői távol maradtak). Kecskemét Megyei Jogú Város Önkormányzata és a Kecskeméti Kortárs Művészeti Műhelyek – Nemzetközi Kerámia Stúdió 11 napos programsorozattal készült az immár külföldi vendégekkel nemzetközivé duzzasztott eseményre. Az első napon a Városháza Dísztermében rendezett konferencia arra szolgált volna, hogy a szövetség tagjai beszámoljanak az elmúlt évben elért eredményeikről, mindezt szakmai delegáltjaik tolmácsolásában tárva a közönség elé. A tíz városból azonban csupán hat képviseltette magát (a házigazdán kívül), a beszá-

Fotó: Novák Pirosta

molók pedig – többségükben – nem a szövetség közös együttműködésére tett stratégiai lépésekről, hanem az adott város egyéni kezdeményezésű kulturális rendezvényeiről szóltak.

Kivétel volt ez alól a házigazda Kecskemét. Elsőként Füzi László irodalomtörténész, a Kecskeméti Kortárs Művészeti Műhelyek igazgatója sietett hangsúlyozni a találkozó három, további halasztást nem tűrő kötelességét: a Magyar Kerámiavárosok Szövetségének szakmai és kultúrpolitikai feladatainak részeként a jövőbeni célok és működési keretek meghatározását, valamint felhívni a figyelmet a kézművességre, a kézműves-kerámiatechnikákban rejlő lehetőségekre. Szegedi Zsolt keramikus, a Nemzetközi Kerámia Stúdió vezetője pedig röviden bemutatta az intézmény történetét és több évtizedes sikerének alappilléreit: a hazai és külföldi alkotók nevével fémjelzett szakmai programjaikat, részvételüket a művészeti felsőoktatásban, munkatársaik kimagasló szakmai tudását és az intézmény technológiai hátterét. Szegedi kiemelte, hogy a stúdió a jövőben erősíteni szeretné a kerámia alkalmazott műfajainak jelenlétét, vagyis a nemzetközi – döntően autonóm – tendenciák mellett, nyitni kívánnak a magyar népi fazekasság, az edényesség és a használati kerámia felé.

Fotó: Novák Pirosta

Ujj Zsuzsa:
Maroktárgyak /
Zsuzsa Ujj:
Handful objects
[Hódmezővásárhely]
kőcserep / stoneware

A magyar résztvevők számára követendő példaként szolgáltak az olasz és a román kerámiavárosok szövetségeinek prezentációi. Olaszországban 1999-ben – Európában elsőként – törvénybe foglalták a nemzeti kerámiahagyományok védelmét, ezzel legitimálva a 35 várost tömörítő szövetség és a minőséggaranciát biztosító olasz kerámia márka létrehozását, fejtette ki Giuseppe Olmeti igazgató. A román fazekasság pedig 2012 decembere óta az UNESCO kulturálisörökség-védelme alatt áll, ami – mintegy kulturális fegyvertényként – nagyban segíti működésüket is. Hasonló szövetség alakult a kerámiavárosok között, Olaszor-

szág (AiCC) és Románia (ArCC) mellett, Spanyolországban (AeCC) és Franciaországban (AfCC), ezek a szervezetek egymással is szoros együttműködésben lépnek fel; közös céljuk az Európai Kerámiavárosok Szövetségének (GECT) megteremtése az Európai Unió jóváhagyásával és támogatásával.

A visszafogott délelőtti konferencia-előadásokat délután kerekasztal-beszélgetés követte a Nemzetközi Kerámia Stúdióban, ahol már felszínre törtek a sürgető kérdések. Hogyan lehet továbblépni, miként indulhat meg a Magyar Kerámiavárosok Szövetségének érdemi működése, még inkább együttműködése? A 2012-ben az önkormányzatok által meghatározott célokat a kerámiával foglalkozó intézmények is felvállalják-e, avagy új, szakmai(bb) szempontokat érvényesítő együttműködési megállapodás létrehozása szükséges? Ezzel összefüggésben, a magalakult szövetség az önkormányzatok vagy a magyar kerámia szakmai szervezeteinek szövetségét képezi-e? Ki lesz a szövetség állandó koordinátora, összefogója, egy vagy több város, esetleg szakmai intézmény? Ki vállalja el a soron következő év elnökvárosi posztját és az azzal járó feladatokat? Eleve szükséges-e minden évben új elnökvárost kinevezni, nem lenne-e hatékonyabb, ha egy város látná el hosszabb időre a vezető szerepét?

A moderátor hiányában meglehetősen spontán ala-

Domonkos László:
Korongozott edények /
László Domonkos:
Wheeled dishes
[Kecskemét]
mázás cserép /
glazed pottery

Hollóházi Porcelán-
gyár: Gönci barackos
butella, Tirpák Sándor:
Kézzel festett kerecsen
sólymos tányér és
Tirpák Sándor: Kézzel
festett vadászjelenetes
mokkás készlet (balról
jobbra) / Hollóháza
Porcelain Factory:
Drinking flask of Gönc,
Sándor Tirpák: Hand-
painted plate with
saker falcon and Sándor
Tirpák: Hand-painted
coffee set with a hunting
scene (left to right)
[Hollóháza]
porcelán, máz feletti
polikróm festéssel és
aranyozással /
porcelain, with
overglaze polychrome
painting, gilded

kuló vita nem zárult sem konkrét, sem megnyugtató eredménnyel. A résztvevők nem határozták meg a működés feltételeit és kereteit, hanem csupán elodázták, elnapolták a problémák megoldását. Kecskemét, valamint a házigazda szerepét 2014-ben betöltő Zalaegerszeg, és a 2015-ös elnök Karcag képviselői vállalták, hogy a konferencia és a vita kérdéseit egybegyűjtve új együttműködési megállapodást dolgoznak ki, amelynek részleteire a jelenlegi és a jövőben csatlakozni kívánó tagok javaslatot tehetnek. Ennek közös megvitatására és jóváhagyására – reményeik szerint – idén télen vagy jövő tavasszal kerülhet sor Zalaegerszegen.

A szakmai találkozó eseményeit a népi fazekasság és a kézművesség jegyében szervezett, nagyközönségnek szóló, változatos programok egészítették ki. A hazai fazekasközpontokból meghívott alkotók, valamint olasz vendégfazekasok szeptember 21-én nyílt nap keretében tartottak demonstrációt a Nemzetközi Kerámia Stúdióban. A „Fazekas Olimpia” részeként pedig korongozási tudásukat, mesterségbeli virtuozitásukat mutatták meg az érdeklődőknek. A másfél hét alatt készített edényeket a stúdió fatüzes kemencében, illetve a Népi Iparművészeti Gyűjtemény udvarán – erre az alkalomra – felépített boglyakemencében égették ki. Kecskemét sokszínű és jól szervezett programjaival valóban teljesítette kitűzött célját: népszerűsítette a hagyományos népi fazekasság kézművestechnikáit. Ugyanakkor a szövetség jövőjéhez hasonlóan nyitott kérdés maradt, hogy a magyar népi fazekasság és a hívószóként hangoztatott tradíció és innováció kapcsolata miként valósítható meg. Eleget-e, ha például a népszerű kultúra színterén, a közmédia televízió-csatornáin látható műsorban hőmezővásárhelyi cserépedényben főzik meg a kötözött táskalevest? Nem valószínű, hogy a magyar gasztronómia felértékelődése önmagában elegendő. A népi fazekasság hagyományos technikáit korszerű anyagokra, modern funkciókra kellene alkalmazni a mai kor elvárásainak és igényeinek megfelelően, hogy ne csupán a hagyományörzés és egy szűk fogyasztói réteg számára legyenek vonzóak. Igen jó példa erre a Badár-műhely századfordulós tevékenysége; Badár Balázs népi fazekasmesterből vált világhírű iparmű-

vésszé, mert vállalkozó szellemmel és éles szemmel ismerte fel korának polgári ízlését és igényeit, amelyekhez új stílussal, egyéni formakészlettel alkalmazkodott. Mindezt még konferencia-előadásában fejtette ki Pusztai Zsolt, a mezőtúri Túri Fazekas Múzeum igazgatója. A Badár-műhely vállalkozó kedvének példája irányt mutathat mind a Magyar Kerámiavárosok Szövetségének, mind pedig a benne tevékenykedő fazekasoknak és keramikusoknak.

NOVÁK PIROSKA
muzeológus

(Kerámiavárosok Nemzetközi Találkozója. Kecskemét, 2013. szeptember 17–27. A fotók a Bemutatkoznak a kerámiavárosok – hagyományos és kortárs kerámiák című kiállításon készültek a Kecskeméti Kortárs Művészeti Műhelyek Kápolna Galériájában.)

Fotó: Novák Piroška

→
Németh János: Ló /
János Németh: Horse
[Zalaegerszeg]
samottos agyag /
fireclay

A létezni akaró anyag hívása

Blaise Simon zománcművészeti életművéről

■ Az elmúlt ötven év hazai zománcművészetének egyik fő jellegzetessége, hogy története folyamatos határlépések mentén, a műfaj és a technika iparművészeti eredete, hagyományai és napjaink aktuális képzőművészeti törekvései közötti feszültséggel teli kapcsolat mentén zajlott. (Természetesen ez a megállapítás minden, a *Magyar Iparművészet*ben megjelenő műfajra érvényes valamilyen mértékben.) Blaise Simon életművének zománcművészethez kapcsolódó része is elsősorban a festéssel, másodsorban pedig a szobrászattal mutat folyamatos kölcsönhatást. A kortárs magyar zománcművészet egyik legprogresszívebb

alkotóját tisztelhetjük benne az 1960-as évek óta, aki emellett még számos más műfajban letette a névjegyét.

A művész, akkor még mint Simon Balázs, 1938. március 16-án született Budapesten. Apja Simon Andor, a fiatalon a *Ma* köréhez tartozó, de a *Nyugat*ban is publikáló költő. Anyja Móricz Gyöngyi, könyvkötő és műfordító, Móricz Zsigmond leánya. Nyilvánvalóan meghatározó volt egy mindenre fogékony gyermek számára az a művészetekkel, „különös” emberekkel és gondolatokkal terhes környezet, mely budapesti otthonukban, de mindenekelőtt a leányfalui

Fotó: Blaise Simon

Blaise Simon:
Zománcrelief /
Blaise Simon:
Enamel relief
[cca. 1971–1972]
domborított,
zománcozott vörösréz
/ embossed, enamelled
copper [20x26 cm]

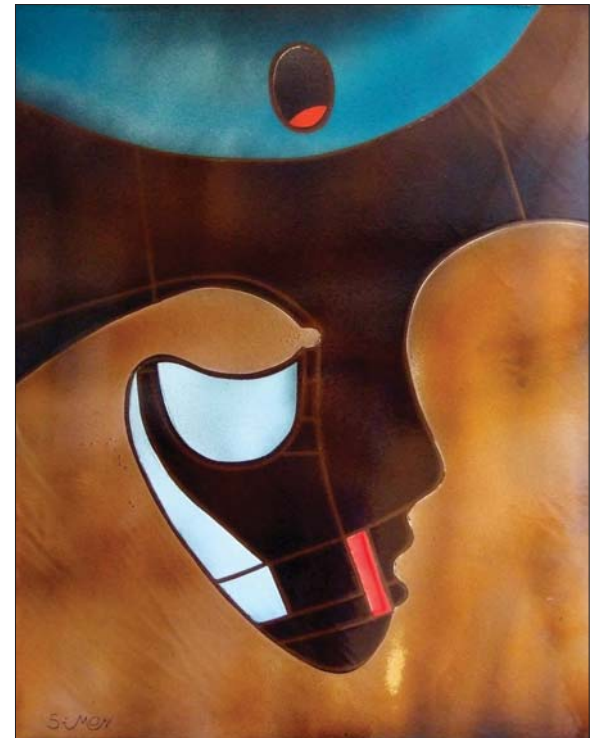

Blaise Simon:
Cubindra (Árnyékok) /
Blaise Simon:
Cubindra (Shadows)
 [1999] zománcozott
 acéllemez / enameled
 steel plate
 [40x40 cm]

Fotó: Blaise Simon

Móricz-villában körülvette. „Gyermekkoromban a szüleim megkérdezték, körülbelül tizennégy éves koromban, fiam, milyen mesterséget szeretnél folytatni, hogyba felnőtt leszel. Erre a válaszom az volt, hogy szabad szeretnék lenni. A szüleim azt mondták, hogy ilyen mesterség nem létezik.”¹ A szabadság fogalmát azonban ő a festészethez kapcsolta, így 1952-től a fővárosi művészeti gimnáziumban, majd 1956-tól a budapesti Képzőművészeti Főiskola festő szakán folytatott tanulmányokat. Az utóbbit végül a forradalom utáni kényszerű szünet után, 1958-ban kezdhetett el újra Fónyi Géza növendékéként. Bár Barscay Jenő anatómiaórái mély nyomot hagytak benne (rajzaival később a párizsi akadémián is találkozott), a főiskola légköre fullasztóan hatott rá. „Az 1962/63-as tanévben öten – Bak Imre, Deim Pál, Galambos Tamás, Nádler István és én – elhatároztuk, hogy megmenekülünk a 6. éves diplomaévtől. Nem akartunk még egy évet elvesztegetni az akadémiai stúdiumokra, inkább alkotni vágytunk. Kerültük a főiskolát, de a nyugati festészeti kultúrát követtük. [...] Visszatértünk a két világháború közötti modern magyar festészethez, s el kívántunk térni a hivatalos szocialista realizmustól. [...] Célunk a magyar művészet világszínvonalhoz való kapcsolódása volt.”² Simonék a tanév végén egy úgyneve-

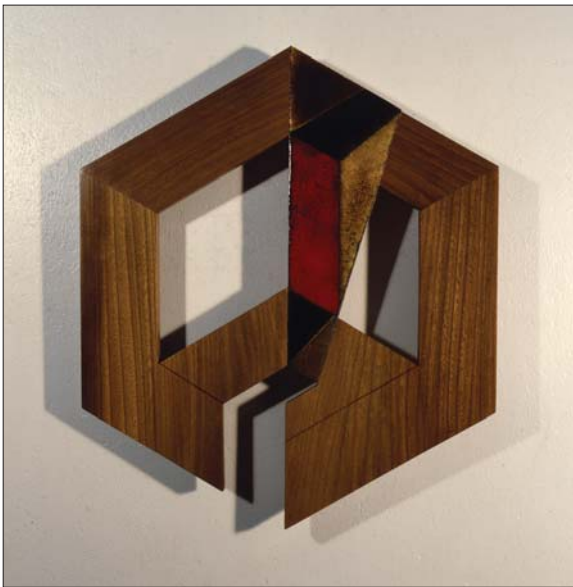

Fotó: Balányi Károly

→
Blaise Simon:
Metamorfózis /
Blaise Simon:
Metamorphosis
 [cca. 2002]
 zománcozott acéllemez
 / enameled steel plate
 [100x80 cm]

zett párhuzamos kiállítást rendeztek a főiskola KISZ-klubjában, melynek következtében valóban távozniuk kellett. Jellemző a hatvanas évek magyarországi művészetpolitikájára, hogy néhány hónappal később Simon már tagja lehetett a F fiatal Művészek Stúdiójának, sőt ugyanazokkal a nonkonformista olajképekkel nem sokkal később három állami ösztöndíjat is elnyert. 1962–1966 között számos utazást tett Kelet- és Nyugat-Európában, a Szovjetuniótól Olaszorszáig, melyek nagy hatással voltak rá.

A zománcművészetrel is ebben az időszakban ismerkedett meg. 1963–1966 között ugyanis többször is a kecskeméti művésztelep (Alkotóház) lakója volt, s itt többekkel – ekkortájt Stefániay Edittel és Kátai Mihállyal – együtt lehetősége nyílt arra, hogy a Lampart Zománcipari Művek gyárában megismerkedhesen egy számára akkor még teljesen új anyaggal. Simon egy stabilabb, ragyogóbb festészeti alapanyagot keresett ekkor, tulajdonképpen célja az olajfestészet

művészet. A genfiek „didaktikus” hagyományaival szemben a fiatal Simon a kecskeméti kísérletezős módszerét alkalmazta, s az ebből fakadó eredmények igencsak meglepték a svájci közönséget. Jellemző momentum, hogy a genfi művészeti főiskola egyik tanára különösen a repesztéses zománccelület eljárása iránt érdeklődött élénken.

Mindeközben a művész politikai menedékkjogot kért és kapott Franciaországtól, s Párizs agglomerációjában telepedett le. Az emigráció okai között nemcsak az akkori magyarországi politikai helyzet s a korlátozott szabadságú művészeti élet szerepelt: „*Külföldön nem számít, hogy Móricz unoka vagyok.*”

A hatvanas évek végére Simon tételesen összefoglalta a zománcozással kapcsolatos tapasztalatait és az alábbi négy pontban fogalmazta meg a maga számára: „1. az olajfestmény erényeinek átültetése a zománccba; 2. a zománc mint anyag sajátos törvényeinek és lehetőségeinek fokozatos felfedezése; 3. az anyag stabilitásának fontossága: a zománc színei nincsenek változásnak kitéve; 4. a harmadik dimenzió feltűnése: a fémbordozónak köszönhetően a felületet domborúan lehet megmunkálni.”⁴ 1968 táján szakított addigi felfogásával is, s az absztrakció felé fordult. Olyan irányt választott, amellyel

erényeinek átültetése volt a zománccba. Lényegében Leonardo da Vincit követte ezzel ekkor, hiszen az ő egyik írásában olvasta azt a javaslatot, hogy a gyorsan öregedő olaj helyett érdemes lenne áttérni a porcelán- és zománccfestésre. Szerencsére ebből az időszakból fennmaradt egy kisméretű alkotása (*Öböl*, 1965), melyet eddig csak egyetlen alkalommal, az 1998-as, a Kecskeméti Képtárban megrendezett, *Kortárs magyar zománccművészet* című kiállításon³ láthatott a nagyközönség.

A kecskeméti gyári mérnökök (Rendetzky János, Polyák Péterné és Szabó Lajos) önzetlen segítségének köszönhetően a laborjaikban végzett művészi kísérletezéseknek hamarosan kézzelfogható eredményei születtek. 1966-tól, külföldre távozásától kezdve már nemcsak a zománc színei voltak fontosak a számára, hanem egyre inkább az anyag belső tulajdonságai is. Az első, külföldön megrendezett kiállítása 1966-ban még elsősorban kecskeméti tapasztalataira épült, és néhány műtől eltekintve arra a 43 zománccmunkára, melyet három hét alatt készített el Genfben. A genfi Galerie 5-ben kiállított figurális, zenei témájú képei a művész elmondása szerint nagy sikert arattak abban a városban, ahol jelentős szerepet töltött be a zománcc-

Blaise Simon:
Cubitra (Szimbiózis) /
Blaise Simon:
Cubitra (Symbiosis)
[1986] fa,
zománcozott vörösréz
/ wood, enamelled
copper [44x38 cm]

Blaise Simon: Golyó /
Blaise Simon: Globe
[2001]
zománcozott acéllemez
(Kecskeméti Katona
József Múzeum,
Kecskemét) /
enamelled steel plate
(Kecskeméti Katona
József Museum,
Kecskemét)
[40x40 cm]

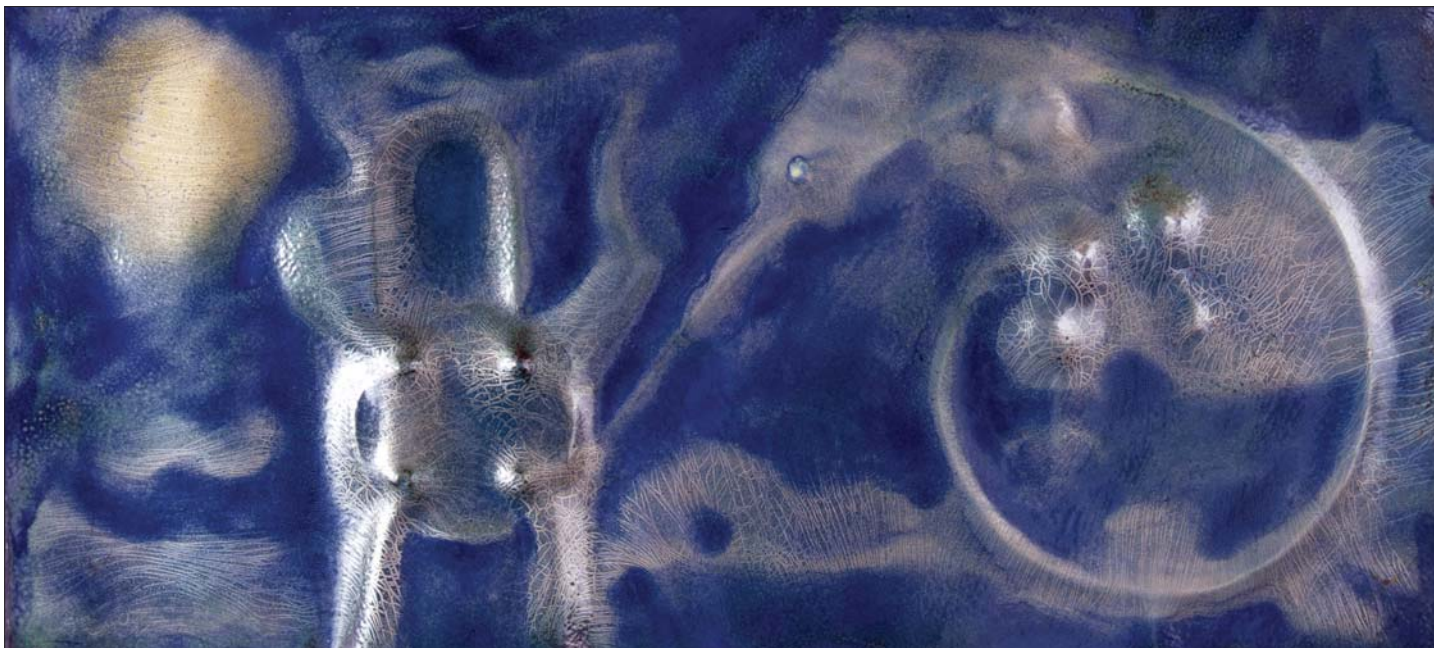
a magyar zománcművészet korabeli itthoni teljesítményei közül a leginkább Lantos Ferenc⁵ és az általa vezetett bonyhádi zománccszimpóziumok (1968– 1973)⁶ tevékenysége rokonítható.

Simon 1971-ben részt vett az I. Limoges-i Nemzetközi Zománcművészeti Biennálén, sőt egyik képét meg is vásárolta a limoges-i múzeum. 1973-ban Pforzheimben egy német üzem ékszertervezője lett. Számos zománctechnikával (például maratásos beágyazott zománc, rekeszzománc) próbálkozott ekkoriban, sőt a recipiensek közül az aranyat és az ezüstöt is alkalmazta, azonban az életművén végigtekintve az ő igazi világának egyértelműen a festett zománctól és az ahhoz kapcsolódó különböző eljárásoktól tekinthetjük. A hetvenes évek számos más kiállítási sikere (pl. Párizs, New York, Montreal) és az állandóan folytatott zománckísérletek mellett, azonban az alkotó számára legfontosabb esemény egy ekkortájt Stuttgartban látott retrospektív Miró-kiállítás volt. Kitágul az érdeklődése, még nyitottabbá és szabadabbá válik a viszonya az anyag, a technika, s mindeneelőtt a műalkotás fogalma iránt, felfedezi a maga számára az „anyag

szellemét”. Egy időre szakít a zománcművészettel. Először absztrakt reliefeket készít acélból, ahol a hajlított formákon megjelenő színek az oxidáció és a galvanizáció eredményei. Az *Assemblages* címen 1975-ben a párizsi La Roue Galériában kiállított, s szintén 1973–1975 között készült művein az új anyagok és technikák felfedezése iránti vágya mellett már megjelenik nála az a formai szigor, amely későbbi zománccos alkotásain is egyre inkább meghatározóvá válik.⁷

1975–1989 közötti seine-et-marne-i korszakát „mikrokozmosz-makrokozmosz” megnevezéssel látta el Simon. Ebben az időszakban meglehetősen heterogén tevékenységet folytat, melyben a belsőépítészeti munkáktól, a sokszorosító grafikán át a szobrászatig és a zománccos művekig mindennel foglalkozott. E korszak leginkább az alkotóra jellemző művei a Cubintra-konceptió jegyében születtek. Az első Cubintra még intuitív módon 1978-ban keletkezett, s Simon először az I. Tokiói Nemzetközi Zománcművészeti Kiállításon állította ki. A kifejezés az alkotó találmánya, melyet a *cube* (kocka) és az *intra* (belső

Blaise Simon:
Zománcrelief (Tengeri élet) / Blaise Simon:
Enamel relief (Sea Life)
[cca. 1972]
*domborított,
zománcozott acél /
embossed, enamelled
steel* [30x65 cm]

Fotó: Blaise Simon

szellemi tér) szavakból állított össze. A zománcművészethez is sorolható változatain a Cubintra egy hatszögű, fából készült forma, ahol a fa erezete, a rendkívül mértékletesen alkalmazott és pontosan elhelyezett zománccos applikációk színei, valamint a mögötte látható fehér fal fény-árnyék játéka együttesen oldják a festészet irányába a szobrászi szigort. 1986-ban születnek meg a legszebb példák, ekkorra válik ugyanis igazán tudatos – matematikai, képzőművészeti módszereket és gondolatokat egyaránt ötvöző – koncepcióvá a Cubintra. Az építészet, a szobrászat és a festészet határmezsgyéjén található művekkel az alkotó a végtelen matematikai variációk lehetőségével élve, a vizuális művészetek eszközei közül a forma és a tér, illetve a fény és az árnyék kölcsönhatását, játékát kutatva szinte tudományos alaposággal. E síkreliefek a magyar művészetben különösen a berlini konstruktivista Péri László 1920-as évekbeli anyagában festett betonreliefjeivel, térkonstrukcióival rokoníthatóak,

de felületkezelésének igényességében Christophe Comentale jogosan említi Étienne Hajdu nevét⁸.

1989-es martinique-i letelepedése után Simon egy időre megint elhagyja a zománccot. A Karib-tenger partján óriási hatással van rá a trópusi táj, a természet európai embernek szokatlan hangsúlyú jelenléte. A kilencvenes években született alkotásain a különleges anyagok (pl. banán, kókusz, bambusznád) felhasználásával készült festményei, plasztikai mellett síkban, rajzosan megfogalmazott bronzszobrokat is készít, melyek machetét követő alapformáján emberi arcok tűnnek fel.

1998-ban költözött vissza Franciaországba, annak is a déli részébe, Brignoles-ba. 1999 elején kezd el újra zománcozni, még hozzá Kecskeméten, a Nemzetközi Zománcművészeti Alkotóműhelyben, majd ezzel párhuzamosan, több nyáron keresztül a Tűz-zománcművészek Magyar Társasága által szervezett workshopokon a budafoki zománccigárbán (itt akár 1x1 méteres recipienseken is), illetve a kecskeméti Alkotóházban. Magyarországon készült művei elsősorban a korábbi Cubintrák technikai téren egyszerűsége törekvő folytatásai (mindamelllett az emberi arc, a madár és más szimbólumok, illetve ezek metamorfózisai is megjelennek). Ezúttal már teljesen síkban, feketére alapozott acéllemezekre felhordott, s maximum kétszer beégetett opak festőzománccal dolgozik. A kozmikus tér hatását a recipiensre rendkívül vékony rétegben fújt zománc adja: „*egy furcsa, derengő atmoszféra látványa jön létre. Ez olyan, mint amikor a zongorista alig érinti a billentyűket...*”⁹.

Technikailag és részben ikonográfiailag is külön vonulatot képeznek a 2000-ben született *Szerzetesek*, melyeken a bronzszobrászat és a zománc sajátos szintézisét valósítja meg, s egy ősi szerszámmal, a kapával köszönti a millenniumot, s egyben a kétezzer éves kereszténységet. „*A nomád társadalom szimbóluma a kard (machete), míg a gyűjtögető élet után megszülető a szerzetesek által használt, földművelő társadalomra jellemző szerszám, a kapa.*” A kapa egyben „mágikus maszka”, emberi arc is, felhasználva, felerősítve a szerszámokkal kapcsolatos antropomorf elképzeléseket. Az ötletet a brignoles-i vásárban meglátott, aztán megvett régi, ócska kapák adták. Bronzszoborrá alakításuk so-

Blaise Simon:
Szerzetes II. /
Blaise Simon: Monk, II
 [2000] fa, bronz,
 zománcozott vörösréz
 (Kecskeméti Katona
 József Múzeum,
 Kecskemét) / wood,
 bronze, enamelled
 copper (Kecskemét
 Katona József
 Museum, Kecskemét)
 [48x38,5 cm]

rán viaszmintát készített róluk, melyeken egyfajta művészi „jelerősítőként” a szerszám hibáinak, sérüléseinek még nagyobb hangsúlyt adott. Ehhez társul e kapareliefek mögött a különféle színű – a kompresszor segítségével atomnyi pontokra felbontva felvitt – transzparens zománcsal borított háttér, mellyel a „bizánci ortodox templomok színhangulatát”¹⁰ kívánta megidézni. A teljes sorozat bemutatója még a készítése évében, stílszerűen egy lakóhelyéhez közeli középkori kolostorban, az Abbaye de La Celle szakrális terében volt.

Az elmúlt fél évszázad során 22 országban megfordult művész a 21. század beköszöntével sem mondott le a vándorlásról, az új dolgok felfedezéséről. Örökös útkeresőként 2002–2009 között például Indiában töltött el több alkalommal is néhány hónapot. Újdelhi-

ben és Punéban M. K. Puri és Ann Delorme indiai festő- és szobrászművészekkel dolgozott és állított ki együtt, s a leginkább a vörösrézlemez-domborítás, a szabadban, nyílt tűzön beégetett zománc és az eredetileg bronznál alkalmazott patinázás szintézisével kísérletezett. Művein korábbi motívumai mellett ekkoriban jelenik meg a szanszkrit „OM” jele, mely korábbi táncoló figuráinak indiai „olvasata”.

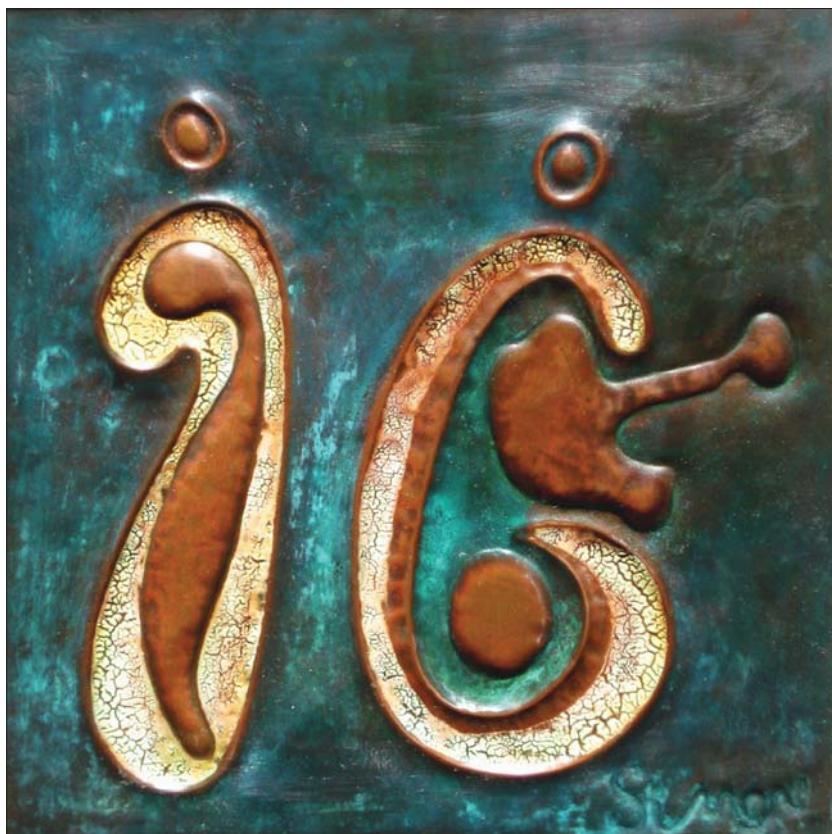
Bár egyre nehezebben, de a 75 éves művész továbbra is az ars poeticája szerint alkot: *„A szellem megtestesülése az anyag – ezt szeretném éreztetni [...] Az én «munkám» főként abból áll, hogy hagyom magam, és nem állok ellen a létezni akaró anyag hívásának. [...] Az anyag követelőző, igényeit csak újabb és újabb technikákkal tudjuk kielégíteni.”*¹¹

IFJ. GYERGYÁDESZ LÁSZLÓ
művészettörténész

Jegyzetek

1. Elhangzott: „Csendben forog a fény...” II. Jánosi Antal filmje Blaise Simonról. Magyar Televízió, 2000.
2. A későbbiekben külön nem jelzett idézetek forrása a szerző 1999. március 20-án és 24-én Simon Balázssal készített és videóra rögzített riportja.
3. Lásd róla: ifj. Gyergyádesz László: Kortárs magyar zománcművészet. Kecskeméti Képtár (Cifrapalota), 1998. március 21–április 26. *Magyar Iparművészet*, 1998/2. 2–19.
4. *Blaise Simon. Itinéraire*. Életmű-katalógus. Szerk. Blaise Simon. Brignoles, 1998. 11.
5. Ifj. Gyergyádesz László: *Félszakadt profécia. Lantos Ferenc zománcművészeti alkotásai 1967–1976*. Kecskemét, 2006.
6. Lásd róla pl.: ifj. Gyergyádesz László: „...a teremtés folyamatának újra átélése”. Vázlat a kortárs magyar zománcművészet elmúlt négy évtizedéről. In: *Tűzzománcművészek Magyar Társasága 1997–2007*. Szerk. ifj. Gyergyádesz László. Kecskemét, 2007. 5–6.; ifj. Gyergyádesz László: Zománc-gyár-ipar-képzőművészet. A budafoki zománcgyári szimpóziumokról a Tűzzománcművészek Magyar Társasága kiállítása ürügyén. *Magyar Iparművészet*, 2011/1. 25–26.
7. A művész életművéről, egyes korszakairól lásd: ifj. Gyergyádesz László: *Blaise Simon*. Kecskemét, 2003; Kolos Réka: *Tér-idő. Blaise Simon Balázs regényalbuma*. Budapest, 2011.
8. Christophe Comentale elemzését idézi: *Blaise Simon. Itinéraire*. I. m. 24.
9. A művész szavait idézi: Kolos Réka: i. m. 126.
10. Kolos Réka: i. m. 131.
11. Blaise Simon: A szellem és az anyag. In: *Blaise Simon*. India. (é. n.)

Blaise Simon: Figurák /
Blaise Simon: Figures
[2007] domborított,
zománcozott és
patinázott vörösréz /
embossed, enamelled
and patinated copper
[30x30 cm]

Fotó: Blaise Simon

Tömegsport – élsport

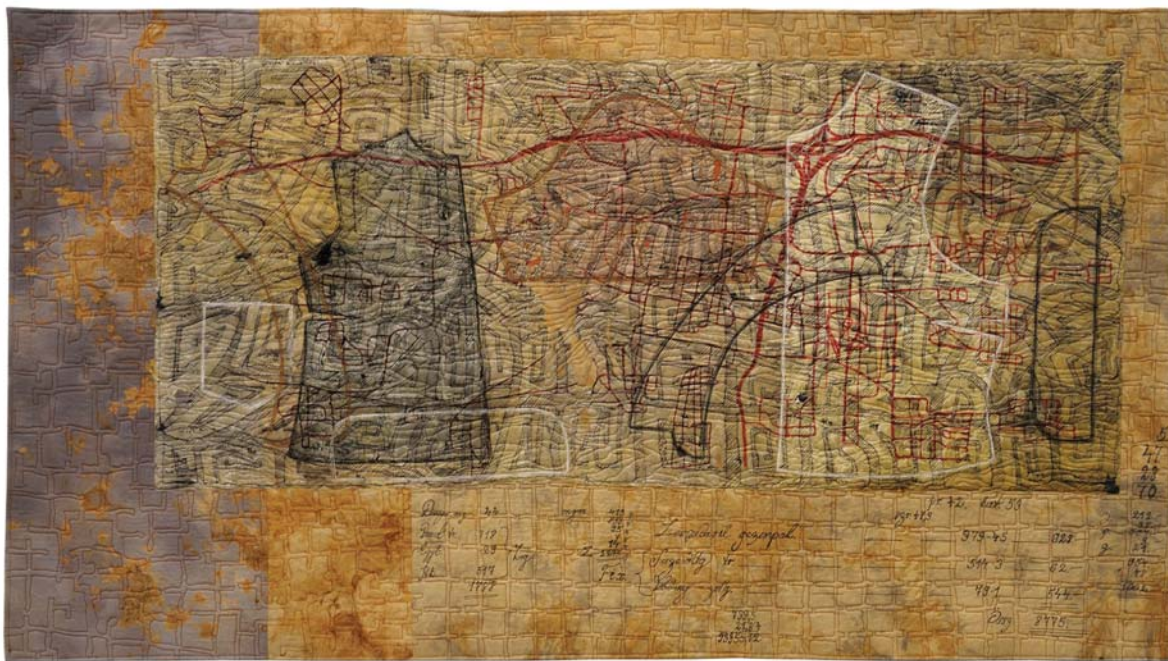
A Magyar Foltvarró Céh műhelymunkájáról

■ A használt, maradék textildarabokból összevarrt takarók, falvédők és egyéb használati tárgyak készítésére több mint kétszáz éve az Újvilág telepeseit vitte rá a szükség, s kialakult belőlük egy sajátos népművészet. Régebbi, sikerült darabjai ma már múzeumokban láthatók, mint például az úgynevezett barátság-quiltok, olyan takarók, amelyeknek egy-egy kockáját a menyasszony barátnői készítették, és összevarrva nászajándékkul adták át. Ugyancsak múzeumi darabok az 1840-es években fellendülő textilipar egyik fővárosában, Baltimore-ban – gyakran leszerelt vagy hősi halált halt katonák számára – készült emléktakarók, amelyeknek rátétes mintái hazafias motívumokból, stilizált virágokból, fegyverekből és a mindennapi élet tárgyaiból állnak.

A népművészetnek ezt az ágát ugyanúgy visszaszorította a 19. századi gyári tömegtermelés, mint Európában a hagyományos viseletet és a háziipar egyeb-

termékeit, de ugyanúgy fel is éledt a 20. századra a hagyományörző kézművességben. Mára az egész világon elterjedt quilt vagy patchwork néven a kézimunkázó asszonyok körében, nálunk az 1980-as évektől jött divatba, és magyarul foltvarrásnak nevezik. 1996-ban jegyezték be hivatalos egyesületként a Magyar Foltvarró Céhet.

Akkortájt keresett meg a céh alapító elnöke, Dolányi Anna, és kért kiállítási lehetőséget az Iparművészeti Múzeumban. A textilművészek enyhe megbotránkozása ellenére végül is a kiállítás mellett döntöttem, amiben a múzeum kézművességet támogató hagyományain kívül az is motivált, hogy meg kell becsülni a mindennapi életben jelentkező alkotókedvet, a nem hivatásos kreativitást. Egyik legkiválóbb textilművésziünk, Polgár Rózsa vállalta a válogató zsűri elnökségét és a – végül is igen sikeres és látogatott – kiállítás megnyitását.

Bornemisza Eszter:
Jólszabott város /
Eszter Bornemisza:
Taylored City
[2013] géz, nyomott
és festett vászon,
fotónyomat, tűzés,
varrás / gauze,
printed and dyed
linen, stitching, sewing
[87x151 cm]

→
Rigler Marianna:
Átjáró /
Marianna Rigler:
Passage-way

[2013] *különböző kész anyagok, gépi és kézi varrás / miscellaneous ready fabrics, machine and hand sewing*
[99x88 cm]

A Magyar Foltvarró Céh mára az egész országra kiterjedő civil szervezetté vált, nyolc régióban nyolcvan – minimum hatfős – csoportja működik. A tagok felvételéhez a kérelem mellé egy 20x20 centiméteres saját munkát kell beadni, ezeket összevarrva készítik a csoport céhlevelét. A céh legfőbb döntéshozó szerve a közgyűlés, amely három évre választja az elnökséget, a titkárt, a különböző hatáskörű felelősöket és az ellenőrző bizottságot. Kéthavonta megjelenő színes magazinjukat, a *Hírfoltokat* a tagsági díj fejében mindenki megkapja, ebben az aktuális híreken kívül beszámolnak a kiállításokról és más rendezvényekről, elnyert díjakról, pályázati és tanulási lehetőségekről. Ezen kívül élénk internetes kapcsolatot tartanak fenn

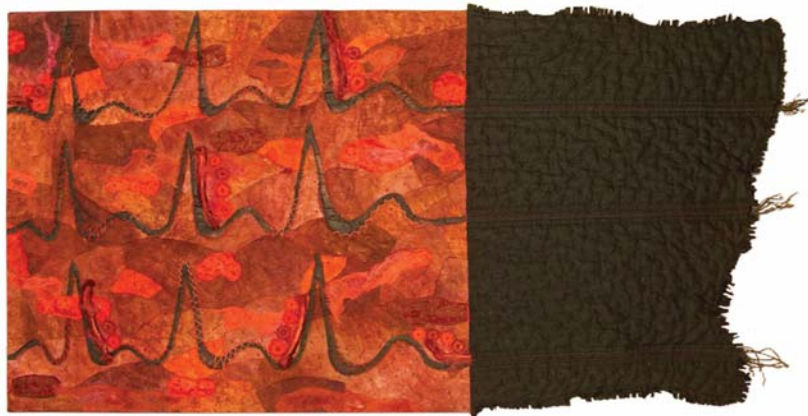
Hegyi Csilla:
Halmazállapotok /
Csilla Hegyi:
States of Matter
[2013] *vászon, selyem, festett, kézi tűzés és kézi varrás / linen, silk, dyed, hand stitching and hand*

a tagok a céh honlapján és a Facebookon keresztül. Évente rendeznek országos kiállítást felváltva vidéken, illetve Budapesten, az utóbbi *Határtalanul – Magyarok Foltvarró Fesztiválja* címmel a külföldön élők munkáit is bemutatja.

2004 óta tagja a céh az Európai Quilt Szövetségnek (European Quilt Association, EQA), ami rendkívül sokrétű nemzetközi kapcsolatokra ad lehetőséget. Meghívásokat kapnak nagy, nemzetközi kiállításokra és konferenciákra, különböző témákban kiírt pályázatokra, csoportos bemutatkozásokra. Jellemző a 2003-ban Pápán rendezett országos kékfestő-kiállítás, amelyet a gödöllői követett, ahová harminc országból 53 alkotó küldte el kékfestő anyagokból készült munkáját, s amelyet 2005-ben Franciaországban is bemutattak az Európai Patchwork Találkozón.

A Békásmegyeri Közösségi Házban működő szakönyvtár és a céh tulajdonában lévő különleges eszközet minden tag használhatja. Tanfolyamokat a céh által meghívott kül- és belföldi mestereken kívül minden tag tarthat, ha az előzetesen bírálatra az elnökséghez benyújtott, saját munkáiról készült fényképek-

lítják össze, a keretelést, a hátterek letűzését egyikük vállalja. Így a csoportokat a közös munka valódi közösséggé formálja.

A foltvarrott munkák jelentős része különböző, régóta kialakult típusok alapján készül. Ilyenek például a Baltimore (rátétes), a Kelta (ferde pántokból alakított végtelen motívumok), a Kunyhó (középső tűz-motívumból sugárzó színek), az Amish (egyszínű, gazdag tűzéssel díszített), az Ezer piramis (csupa háromszögből), a sokszínű Kaleidoszkóp és sok más típus, amelyeknek rendszerint kitalálójuk ad különböző fantázianeveket. A készítőik fantáziájától, alkotókedvétől függ, hogyan élnek a típusok adta lehetőségekkel, vagy formálják át azokat. Érdekes volt a Csokonai Művelődési Központban működő, Foltlelkek elnevezésű csoport tízéves jubileumi kiállításán látni egy sorozatot, amely egy ugyancsak ismert típus, a „Kilences blokk” alapján készült. Tizenketten varrták meg ugyanazt a falképet, amely három sorban elrendezett kilenc, különböző belső mintázatú négyzetből áll. A méretek és a blokkok mintája azonos, de a négyzetek elrendezése és a színek kiválasztása szabadon történt. Volt köztük valóban csupán folt hátán folt kép, voltak nagyon szépen megvarrt, korrekt munkák, de volt néhány olyan, ami a blokkok elrendezésének különleges dinamikája és a színek használata által valódi esztétikai élményt nyújtott. A szórakoztató, hasznos kézimunkából (a tömegsportból) ez már az egyéni teljesítmény lehetőségei felé mutat.

Ugyancsak az egyéni alkotókedvnek nyit utat a

kel ellátott részletes tervben bizonyítja, hogy kellőképpen járatos a tanítandó technikában. A bírálóbizottság a céhmesterekből áll, akiket – egy-egy főt – évente választanak a régebbi mesterek, legalább öt elfogadott, illetve országos kiállításon első díjat nyert munkájuk alapján.

A céhhez tartozó, egy-egy vezetővel rendelkező csoportok tagjai rendszeresen összejönnek, megbeszélnek és bemutatják egymásnak készülő munkáikat és közösen is készítenek nagyobb méretű folt-képeket. Ezeket a blokkokat (azokat a legkisebb egységeket, amelyek egy-egy teljes motívumot tartalmaznak) a tagok külön-külön varrják és a közös terv szerint ál-

Siposné Cseh Margit:
Egyenesen át /
Margit Sipos Cseh:
Flat Line

[2013] *festett anyagok, selyem, gépi tűzés és varrás, fonalrátét / dyed fabrics, silk, machine stitching and sewing, thread*

Polyák Ildikó:
Templom a templomban /
Ildikó Polyák:
Church in Church
[2013] *festett vászon, gépi varrás és tűzés, rátét / dyed linen, machine sewing, stitching, appliqué [164x94 cm]*

„modern quilt” világszerte jelentkező mozgalma. Polyák Ildikó, aki a céhben több modernquilt-tanfolyamot is tartott, összefoglalta a műfaj jellemzőit. Ezek az aszimmetrikus kompozíció, a hagyományos blokkok új struktúrája, az egyszerűség, sok negatív tér és egyszínű anyag, a sűrű gépi tűzés és a merész színek használata.

Az új lehetőségek iránt érdeklődők egy csoportja (köztük négy céhmester) 2006-ban részt vett Linda Colsh textilművész workshopján és – a foltvarrás hagyományaihoz híven – csoportot alakítottak Modern Műhely elnevezéssel. Egy-egy közös téma szerint átlag két évente állítanak össze kiállítási anyagokat, az idei, *Átváltozások* című tárlatot először Hollandiában, majd Budapesten egy látogatók számára is nyilvános irodahelyiségben mutatták be. Ezt és a *Rétegek* című 2011-es kiállításukat kis képes katalógus is megőrökíti.

A csoport meghatározó egyénisége Bornemisza Eszter, aki matematikusként kezdett textilképekkel foglalkozni, s 17 év alatt kül- és belföldön 22 egyéni és számos csoportkiállításon vett részt, nyert rangos díjakat, és tagja lett a nemzetközi Quilt Art csoportnak. Számos stílust és technikát kipróbált, az *Átváltozások* kiállításon bemutatott műve egy olyan sorozat része, amelyben a települési hálózatok egymásra rétegződött lenyomataival, írás- és képtöredékekkel a történelem és a civilizáció emlékeit, múltját jeleníti meg.

Polyák Ildikó munkája a córdobai Nagymecset és a benne felépített katedrális felejthetetlen térélményét adja vissza, a modern quilt általa megfogalmazott eszköztárával.

Erős hatású, az erőszak és a háború pusztításai ellen tiltakozó munkát állított ki Acélosné Solymár Magdolna, Siposné Cseh Margit pedig az élet és halál alapvető egységét, az átmenetet fogalmazza meg.

Pintér Zsuzsa a modern emberben tovább élő, titokzatos ősi hiedelmekre utal sámán ruhájával, amelyet nyakkendő, legtöbbször számunkra ugyancsak titokzatos nyomtatott áramkörökkel mintázott ingmell egészít ki.

Többen (Atkins Zsófia, Pásztor Piroska, Rigler Marianna, Székely Katalin) kötődnek a hagyományos technikákhoz, de a modern quilt szemléletének megfelelően használják azok elemeit. Szomor Ágnes ter-

mészeti képeket és úti emlékeket jelenít meg a varrott textil eszközeivel, Kosztelnik Edit, Horváth Anikó és Hegyi Csilla munkái pedig már-már festményszerűek. Bőven élnek a batikolás technikájával Csáki Gyöngyi és Váradi Gyöngyi, Kelemen Emma pedig a legkülönbözőbb anyagok (fém, papír, műanyag) felhasználásával kísérletezik. Érdekes, és a csoportmunka erejét tanúsítja Winter Rozál, aki a 2011-es kiállítás katalógusában még azt írta, hogy kizárólag színekkel dolgozik, a tű és cérna nem fér el a kezében. Idén pedig személyes indítatású, izgalmas felületű, tépett és égetett elemekből varrott és ragasztott falképeket mutatott be.

Ha a textilművészet hazai „élsportolói”, a hivatásos

Pintér Zsuzsa:
Modern sámán II. /
Zsuzsa Pintér:
Modern Shaman, II
[2013]

*vászon, nyomott, gépi
és kézi varrás / linen,
printed, machine and
hand sewing*
[142x85 cm]

művészek munkáit nézzük, náluk is egyre inkább a hagyományos anyagoktól és technikáktól való eltérést figyelhetjük meg. A régóta polgárjogot nyert papír mellett a szombathelyi textiltriennálék gyakori szereplői a fémek, fakérgék, tollak, bőrök és belek, filmszalagok és egyéb műanyagok, „talált tárgyak” felhasználásával készült munkák. Ahogy Udvary Ildikó írja a 2003-as szombathelyi katalógus előszavában, „az anyagok közötti hierarchia újra elvesztette jelentőségét”.

Ugyanez mondható el a készítési technikákról, a patchwork jellegzetes eszköztára jelenik meg Frey Judit, Boros Ilona, Born Eszter, Sziráki Katalin, Regős Anna, Leitner Barna és igen határozottan Széles Judit munkáin. Balázs Irén szalagokból fűzi össze kárpitjait – *Látogatók* (2000), *Hármas út* (2009) – ugyanazzal a technikával, amivel a foltvarró Rigler Marianna is dolgozik. Torma Anna a technikán kívül – *107 év* (2000) – valódi quiltet mutatott be a 2009. évi triennálén. *Univerzum* című alkotása a katalógus meghatározása szerint „*1. világháborús katonaruhákból a 30-as években Kanadában készült quilt, női selyeming kiegészítéssel, kézi varrással, hímzéssel, restaurálva Zsakó István rajzai felhasználásával*”.

**Szomor Ágnes:
Utazások I. /
Ágnes Szomor:
Journeys, I**

[2013] *vászon, festett,
gépi varrás és tűzés,
rátét / linen, dyed,
machine sewing and
stitching, appliqué*
[125x82 cm]

Bornemisza Eszter, a magyar foltvarrók céhmestere 2000 óta mindegyik szombathelyi seregszemlén részt vesz, a 3. Textilművészeti Triennálén (2009) *Kényes egyensúly* című munkájával zászló-kategóriában elnyerte az Oktatási és Kulturális Minisztérium nagydíját.

A címben használt hasonlatot folytatva azt gondolom, mindegy, hogy a bajnokok exkluzív sportiskolában vagy a tömegsportban sajátítják el tudásukat, a lényeg a tehetség, a gyakorlás és az alkotókészség kibontakozása. S természetesen fontos, hogy a művész célja ne csupán dekoratív felületek létrehozása legyen, hanem személyes mondanivalóját közölje a világról, amelyben él és dolgozik.

LOVAG ZSUZSA
régész, művészettörténész

A fotókat a Magyar Foltvarró Céh bocsátotta rendelkezésünkre.

←
**Acélosné Solymár
Magdolna: „Anyák,
sírjatok hangosabban!”
/ Magdolna Acélos
Solymár: ‘Mothers,
cry louder!’**

[2013] *selyem, vászon
fotónyomat, papír,
tölténybüvelő, varrás,
applikáció / silk,
linen, photo print,
paper, cartridge case,
sewing, appliqué*
[142x112 cm]

Király József (1930–2013) belsőépítész (és pályatársai hagyatéka)

Vadas József A Székkirály című könyve kapcsán

Király József: Lila karosszék. Kivitelező: Kosaras György / József Király: Lilac armchair.

Manufacturer:

György Kosaras

[2013] *aramantfa, bőrpárna, magasság: 70 cm (Király József hagyatéka) / aramantb wood, leather cushion, height: 70 cm (József Király's inheritance)*

■ Az utóbbi néhány évben, a belsőépítész-szakmában elismert alkotók életművét bemutató – és sajnos – le is záró könyvek sora örvendeztette meg a hazai tárgykultúra iránt még érdeklődőket. Tárgyuk: egy lassan már csak képeken bemutatható szakma nagy nemzedéke, és alkotásaik. Ők a háború után újonnan és újjáépített magyar közösségi épületek tereinek megálmodói, a mindenkori „szalagátvágók” mögött szerényen meghúzódó, nemzeti tárgykultúrát teremtő

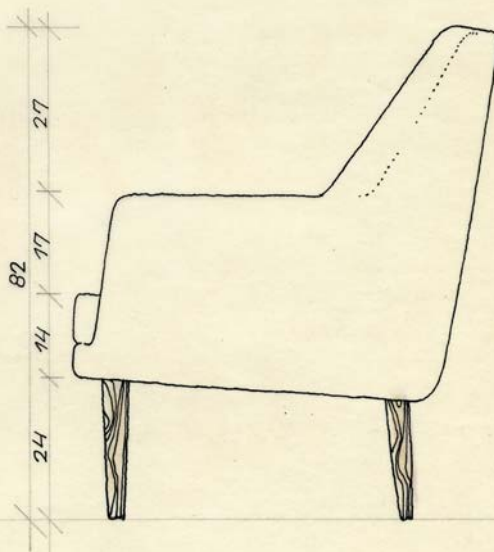
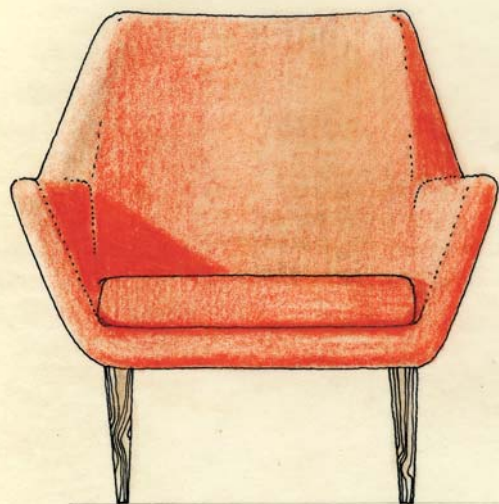
„egész emberek”. A könyvek egy része inkább szerény mementónak, kármentésnek tűnik az életművek árnyékában, köszönhetően a – vizuális-tárgyi műfajok esetében – szerény támogatásnak, amelyet néha önerőnek és „közösségi” munkában végzett szerkesztésnek is pótolnia kellett.

Az ismertséggel összefüggő elismertség a nemzeti tárgykultúrát – manapság és tőlünk nyugatabbra, kiemelten az olaszoknál, spanyoloknál és skandinávoknál – a bruttó nemzeti jövedelem éltető és teremtő faktorává avatta. Lévén nonverbális műfaj, eredményei nem hasonlíthatók a színház, a film, netán a politológia (?) művészetének tömegeket közvetlenül megszólító, tehát gyors ráhatásaihoz. Hosszú távon azonban a „látók és nem csak nézők” szemében az élő, esztétikus és karakteres környezetkultúra egy nemzetet végzetesen rangsorol, befolyásolva az adott ország elismertségét is. Gondoljuk csak meg, ha a jövő-menő, majd döntő tulajdonosok ellenében sikerült volna megvédeni és karbantartani a közelmúlt kiemelkedő belsőépítészeti alkotásait a hozzájuk tartozó tárgykultúrával, itt lehetne a pesti romkocsmák mellett a jelenleg éppen „menő retró” trend egyik európai fókuszsa. (Pedig ezek humán értékét már idejében, 1992-ben érzékeltette Bodor Ferenc *Pesti presszók* című beavatató könyve.) Nem kétséges, egykor így keletkezhetek a máig vonzó angol pubok. Mindössze értő szem, szeretet és sok idő kellett hozzájuk, miként a gyepezhez is.

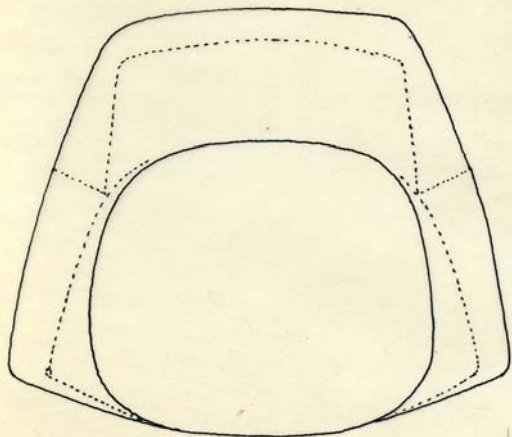
Talán ezek eltűnté fájhatott leginkább a mostanság elköszönő nagy generációnak, hiszen – manapság talán már érthetetlen módon – magukat is beleépítették ezekben a terekbe. Ha meg kívánjuk őket érteni, akkor szakmai indulásukig, az 1940-es évek második és az 1950-es évek első feléig kell visszanyúlnunk, a szárnyra bocsátó alma materig, a kivételes tanárig és mesterig, Kaesz Gyuláig. Tőle kapták a szakmai tu-

Fotó: Áment Cellért

27
17
82
14
24

5
17
72
50

13 56 13

RÓMAI MAGYAR

AKADÉMIA

M 1:10

Király József:
Fotel a Római Magyar
Akadémiára (terv) /
József Király: Armchair
for the Hungarian
Academy in Rome
(design)

[1959] papír, tus,
színes ceruza (Király
József hagyatéka) /
paper, Indian ink,
colour pencil (József
Király's inheritance)
[29,5x21 cm]

→
Király József: Virágtartó asztalka (terv) / József Király: Flower holding table (design)

[1957] *papír, tus, ceruza (Király József hagyatéka) / paper, Indian ink, pencil (József Király's inheritance)*
[29,5x21 cm]

dásuk mellé hitüket a kitartó munkában, európai és egyben magyar mértéket az ízlésben, szellemi orientációban máig korszerű gondolatokat és nem utolsósorban emberszeretetből is megnyerő példát.

Erre emlékeztetett Vadas József könyvének „hőse”, Király József belsőépítész-formatervező is, a 2000. évi életmű-kiállításának meghívóján szereplő hitvallása is, miszerint: „Az emberi jószághoz, szelídséghez több erő kell, mint a kérlelhetetlen erőszakossághoz...”

Kaesz Gyula, az egykori Tanár úr, a „kis öreg”, kivételes féltő pedagógusi szeretetére és éleslátására utal tanítványainak írt levelében az a növényeket ábrázoló, ismert karikatúra is, amelyen Királyt a tanítványok sorában karddal a kezében és darutollas süveggel ábrázolja. A figura alatt lévő néhány szó is találó figyelemztetés a bekövetkező életpálya embert és tehetséget próbáló állomásaira, váltásaira. A pálya útjelző kövei, az utóbb ismerté vált kemény hangú és a lényegre törő felmondólevelek, tanúsítják az igazában megbántott (székely) ember kemény és „intranszigiens” kitartását és harcos ellenállását. Az előbbieket – tanúsíthatom – mindmáig hiányoznak a szakmában, mi több, ebben a régióban is. Király szellemi örökségének látszólag „puhábbik”, tehát erőt kívánó részét, az empatikusan tanító szeretetet méltányolva, a ma már kortárs tanítványok pedig „fejedelmi” módon köszöntötték, mindmáig „a székkirályként” emlegetve őt. Egyetemi előadásainak színvonalát és légkörét jól érzékeltetik rajzos és hangulatos óravázslatai – az egyetemi jegyzetek faksimile formában, a könyv végi függelékben.

Ismert, hogy a koncentrikus hullámmozgások amplitúdója a központjukban a legnagyobb. Origóként kijelölve Kaesz Gyula személyét, és megengedve, hogy a pedagógus empaticus szeretet-energiájáról beszélünk, megállapítható, hogy az eltelt idő dacára és a természeti jelenségeknek ellentmondva, Király tanár úr esetében az energiaszint nem csökkent. Szólgáljon ez tanulságként, netán példaként is a mai oktatók számára, mert tapasztalható, hogy a hullámok kisimulóban vannak, és szeretetből nagy a hiány.

A már idős Kaesz-tanítványok gyakran idézték, közvetítették az utókornak a mester bölcs intelmét: „Dolgozzanak, dolgozzanak sokat, lesz közte majd jó

Repró: Áment Gellért

is.” Manapság a gyors sikerekben, az első ötletek mindenhatóságában és a renderingek délibábjában hívők számára talán anakronisztikusnak is tűnhet a harmonia keresésére, a sok munkára és szerénységre intő mondat. A mai recept: gyors, megemésztetlen alkotói találgatás a feladattal, „ütős” látványterv a felszínes vevőnek – az egykori „öröm-műhelymunka” helyett.

Király munkaszeretetéről és a munka iránti alázatáról műhelyrajzainak megmunkáltsága, faktúrája tanúszkodnak, amelyek néha már-már az alkotás érzéki örömét is sugározzák. Találóan fogalmaz a szerző Királyt jellemezve: „törekedett arra, hogy legyen munkahelye” (akár napi nyolcórás jelenléttel járó állása). Pályatársainak többsége ózdkodott a tervezőirodai munkától (hát még a gyáraktól, tenném hozzá), „a képzőművész kényelmesebb és jövedelmezőbb, független létformáját választották”. A fásasztóan kemény, fordulóokban gazdag szakmai pálya utolsó, nyugdíj előtti, napi jelenléttel járó munkahelyén, Finta József építész műtermében, búcsúsúzásakor Király a munkával töltött „tíz év örömet-vidámságot” köszönte meg. Az állandó munkálkodás öröme azonban úgy vélem, hogy „ennek az ügynevezett nehéz, határozott elképzelésekkel rendelkező és ugyanakkor kompromisszu-

mokra képtelen embernek” (legyen az akár kicsi, mart, esztergált, faragott tárgyak készítése, melyek összeállítva, falplasztikaként már monumentálisba váltók) élete visszatérő, nehéz szakaszaiban több volt, mint valami urbánus „szellemi higiénias karbantartás”. Mindezek, mint egyenértékű lelki fogódzók, az otthon megszokott, genetikailag kódolt – amúgy a székelységre általában annyira jellemző – létfenntartó életprogramnak is köszönhető, miként Király nyakassága, kitartása, a munka minden műfajához való ragaszkodása, a többre (a teljesre) való törekvése, az anyagok (a fa) megértése, leleményessége, kezűgyessége és nem utolsósorban a szókimondó fordulatosságratódora.

A tervező és ezermester fogalmak inkább elméleti, illetve gyakorlati orientációkra utalnak. Király személyében mindkettő szerencsésen egyesült, köszön-

hetően az otthon töltött fiatal évek szó szerint „ezermester” iparos környezetének (miként az „alapgépek korában”, a bútorigipari rekonstrukcióig több pályatársa esetében is). A főiskolai képzés eredményeként a „rajzos legényből” kinő a tárgytervező – a Kaesz által már 1949-ben megjövendőlt, „industrial designer”, vagyis ipari formatervezővé vált, akinek „a nagyiparral kell szövetkeznie”.

Dacára az európai tanítómester korai meglátásának a kettős beszéd (olvassd illusztrációjaként Király felmondását a Szék- és Kárpitosipari Vállalatnál) és mennyiségi szemlélet negyven éve alatt ez a „szövettség” természetes úton nem valósulhatott meg. Bár a szövetkezést, néha áldozva is rá, szavakban és írásban állandóan stimulálták a felek, ám az utóbbi 24 év elmúltával sem hisznek benne.

Király mint ipari formatervező sokoldalúságát, elméleti felkészültségét, sokrétű tehetségét és kitartását igazolja, hogy két, különböző „nagyipari” vállalatnál – alkalmazottként, gyökeresen eltérő technológiákra és anyagokra tervezett korszerű, elemes bútorcsaládjá, a *Tér* és a *Garzon* egy év különbséggel, 1974-ben és 1975-ben debütáltak a piacon. Közismerté vált próbálkozásai az iparban és azok mindkét fél számára előnytelen befejezése mindmáig egyik gyökere az ipar és a tervezők kölcsönös „terméktelen” bizalmatlanságának. Sajnos az esetek több szempontú tárgyilagos elemzése (a termékanalízis) elmaradt. Így nem derülhetett fény egy időközben a tervező és a nagyipar „szövettségében” helyét követelő új, számtalan elemű autonóm tényezőre, a piacra. Ezt az egykor „osztályidegen” fogalmat Király tanulmányai idején még a mindenható elosztás helyettesítette, de már a hetvenes években az export és vele a biztos bérmunka kettőse betört a népgazdaságba és a bútorgyártásba, meghatározva a *Tér* sorsát is. Megjegyzendő azonban, hogy a korszerű technológiákra, gépekre és piacokra vonatkozó konkrét és friss ismeretek még ma is csak „ezoterikus” arányokban és esetlegesen gyarapítják a tananyagokat. A könyv 93. oldala idézi Király egy 2011-es „Üzenetét a jövőnek” és a jelenleg tanítóknak szánva: „*A komplex oktatást, a készségfejlesztés tananyagát tízévesnyi jövőbe látással kell megjövendőlni és oktatni.*” Mielőtt bárki a fejéhez kapna, ő a tervezői életpálya „cse-

Király József: Thonet-rekonstrukció (prototípus). Kivitelező: Szék- és Kárpitosipari Vállalat / József Király: Thonet-reconstruction (prototype).

Manufacturer: Chair Manufacturing and Upholsterer Co.
[1972] *hajlított bükkfa, nádazott ülés és háttámla, magasság: 78 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / bent beech, reeden seat and backrest, height: 78 cm Museum of Applied Arts, Budapest)*

Király József: Csaba karosszék (prototípus). Kivitelező: Szék- és Kárpitosipari Vállalat / József Király: Csaba armchair (prototype).

Manufacturer: Chair Manufacturing and Upholsterer Co.
[1974] *pácolt bükkfa, bálnacsfontatú ülés, magasság: 70 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / stained beech, bass-mat seat, height: 70 cm (Museum of Applied Arts, Budapest)*

→
Király József: Virágtartó asztalka (terv) / József Király: Flower holding table (design)

[1957] *papír, tus, ceruza (Király József hagyatéka) / paper, Indian ink, pencil (József Király's inheritance)*
[29,5x21 cm]

lédkönyves” és már aktív kezdő szakaszait adta össze saját megélt tapasztalatai alapján, és ha gyorsul is az idő, figyelemztetése sürgetően aktuális.

A tárgyak stílárís változásai egykor stílusokká, ma hektikus trendekké, üzenetekké állnak össze. Király első székei – mestere hatására – a klasszicizáló biedermeier és a bécsi iskola jegyeit viselték. Majd a Dániát fogságuk alatt megjárt szaktársak és a saját dániai élményei hatására, nemzedékével együtt a negyvenes években ott kifejlődött, organikus stílus hatása alá került. A stílus legvirulensebb hordozói az ülőbútorok voltak. Királyt kétségtelenül vonzották a székek mint funkcionális-esztétikai feladványok, és ugyanak-

Repró: Áment Gellért

Fotó: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

kor az animizmus jegyében mint ennél többek, üzenethordozó bútorarabok. Erre utal, hogy utolsó éveiben tervezőként visszatért a kedvelt „műfajhoz”, és ekkor már szabadon, nemes anyagokból, változatos személyes üzenetekkel és „még azért is”, megalotta azt, amit addig a körülményei nem tettek lehetővé. Nagy és áldozatos munka volt, keveseknek adatik meg. Mi, az utódok pedig emlékezünk minderre szeretettel.

A szerző és a téma szerencsésen találkoztak ebben a könyvben, tekintve, hogy Vadas József *Négy nemzedék* című tanulmánya után (lásd: *A Művészeti Ipartól az Ipari Művészetig*, Corvina Kiadó, Budapest, 1979) immár másodszer foglalkozik Király József „pályaképével”, így végre egy, a teljesség igényével példaszerűen megírt-szerkesztett professzionális munkát lapozhatunk. A könyv kronologikus sorrendben tárgyalja a munkákat, az élettörténet fontosabb eseményeihez is köve azokat, megjelenítve a korabeli viszonyokat is. A jól hangzó cím után hasonlóképpen sokatmondó, továbbolvasásra serkentő kilenc fejezetcím tagolja a 81 szerzői oldalnyi mezőnyt, a szerzőtől megszokott gördülékeny és jó stílussal könnyítve az olvasó dolgát. A tájékozódást a kapcsolódó szakirodalomhoz a szerző

jegyzeteinek listája biztosítja, néhány, a műteremlakást és a féltett kincseket, a kézmeleget idéző szerzőszámokat, ábrázoló fotó társaságában. Értékes része a könyvnek a *Függelék* fejezet, benne műhely címszó alatt egy válogatás Király írásaiból. Személyes vonatkozásai és stílusa révén az ő szemével pillanthatunk bele a megélt korszakba, jeles tanárokról, művészekről olvasva, belevon töprengéseibe is. *Emlékforgácsok* cím alatt a gyerekkori Erdély színes emlékei törnek fel: szülőkről, családról egy, a korabeli kisiparos-kézműves társadalomban mélyen gyökerezett, elágazó családfáról, amit az impériumváltás tépett ki helyéről. Végezetül, miként alapos szakmunkánál szokás: életrajzi adatok, kiállítások és irodalomjegyzék, a művek jegyzéke könnyítik meg a tájékozódást. A monográfiát Király tanár úr egyetemi jegyzeteinek tanulságos és érdekes faksimiléje zárja.

APPENDIX ÉS NYOMOLVASÁS

A nagy ívű értekezések nem kedveznek a részleteknek, ezért engedjenek meg nekem néhány személyes reflexiót. Király munkálkodása a Szék- és Kárpitosipari Vállalatnál néhány ebédlőszék-moddal és a tárgy történet két ismert székének „rekonstrukciójával” (lásd Vadasnál), mondanám, interpretációjával kezdődött. A 9-es vagy úgynevezett bécsi *Thonet* karszékéről és Otto Wagner Posta-takarékpénztári ülőkéjéről van szó, mindkettőhöz bátorság kellett hozzányúlni. Mindkét híresség nyert általa: kényelemben, illetve a szerkezet egységében, organikus összeforrottsága által.

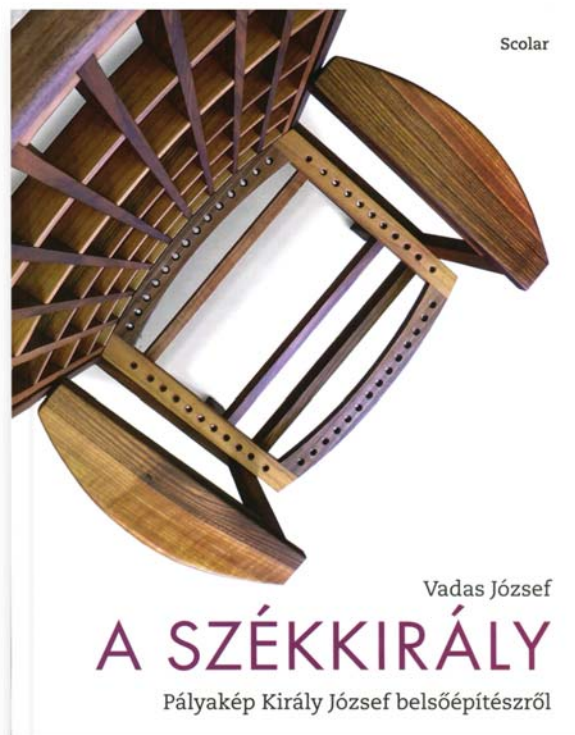
Csaba karosszéke is ritkán szólított meg, pedig érdekes arányaival civil trónusként kínálja magát. Nem véletlen, hiszen arányai az egyiptomi fáraóig vezethetők vissza. Ilyen módon rokona Vico Magistretti mindmáig kedvelt és gyártott *Carimate* karosszéke is. Míg emez manírosan, olaszosan vernakuláris, addig a *Csaba* ízesen, magyarosan az.

A stílusváltás néha rajzolás közben éri a tervezőt, miként az a *Tér* garnitúránál is történhetett. A skandináv, plasztikusan préselt-formált kárpitozott üléshátidomokat az aktuálisabb, olaszos formahab idomokra jellemzők váltották, de a megkívánt poliuretán-technológia háttéré nélkül. A tervező időben váltott, a gyártó megkésett, és az árakkal fizetett rá.

A Budapest Kongresszusi Központ Pátria Termékének monumentális falplasztikájára, az *Életfára* többen a látók közül többfélét mondtak és idéztek is. Az én mondandóm, hogy együtt dolgozva két, Kalotaszeg felől elszármazott alkotó (Király és Finta), akikben megvolt a kalotaszegi vállfős ingek emlékének mintája: élően tömör hímzésminta nagy, fehér fodorvásson mezőben. Engem kétségek nélkül szíven ütött.

A belsőépítészek és az ipar szembenállása mindketőnek és az országnak is nagy kárt okozott. A belsőépítészek „konszignáltak” és importáltak, míg az ipar bémunkában exportált. Neves elődeink nem így gondolták. Király ebben is korát meghaladó igényes és követendő példát nyújtott.

VÁSÁRHELYI JÁNOS
bútortervező

(Scolar Kiadó, Budapest, 2013, 160 oldal)

Király József hagyatékát a család
az Iparművészeti Múzeumnak ajándékozta. (A szerk.)

A kőszegi Szőlő Jövésnek Könyve

Fotó: Révész József

Ismeretlen művész színezett rajza a Szőlő Jövésnek Könyvében (Kőszeg, 1740–) / Coloured drawing by an unknown artist in the Book of Vine Shoots (Kőszeg, 1740–)

[1749] *Jurisics Miklós Vármúzeum, Kőszeg / Jurisics Miklós Castle Museum, Kőszeg*

■ A szőlőtermesztés, a borkészítés végigkíséri az emberiség történetét. A görög-római mitológiában a szőlőnek, bornak istene is volt, Bacchus/Dionüszosz. Tiszteletére nagyszabású ünnepeket, bacchanáliákat rendeztek. A szőlő, a bor megünneplése Magyarország több településén is máig élő szokás vidám maszkaras fölvonulással, szüreti bállal.

A szőlő megbecsüléséhez – különleges, nem csak Magyarországon, de egész Európában is – ritka szokás kapcsolódik Kőszegen: a „Szőlő Jövés” ünnepe. A 18. század közepe óta minden évben Sárkányölő Szent György napján, április 24-én bemutatták/bemutatják a szőlő friss hajtásait a mindenkorai városbíróknak, tanácselnököknek, polgármestereknek. De nemcsak bemutatják, hanem 1740 óta minden esztendőben egy – mára féltve őrzött – könyvbe, a *Szőlő Jövésnek Könyvébe* be is rajzolták/rajzolják. Ezt igazolja az első oldal tudósítása: „*Eleitől ezen Nemes Városban bé-*

vett szokás szerint Szent György napján, úgy mint szokott, bírói választás napján az hegymesterek az tanácsházba szoktak szőlő jövéseket hozni, melyek által az városi lakosok is a borbéli terméshez reménségek volt, és ezen jövisek akkoráig könyvben nem szerepeltettek.” Az esemény időpontja azért kötődik Sárkányölő Szent György napjához, mert a közép- és újkori Európában ez volt a városi tisztségviselők újválasztásának a napja. A gazdálkodási (költségvetési) év is ekkor kezdődött, és ekkor jelennek meg a gyümölcsfák első zsengei is.

Az ünnep társadalmi fontosságát jelzi, hogy az egykori városbírók hatalmának jelképe a kulcs mellett a *szőlőhajtás* volt. (Érdekes módon Kőszeg mai címerében – igaz, ezt 1994-ben tervezték – egyik sem szerepel.)

A szőlő illetén való megbecsülése nem véletlen, hiszen a középkorban a tokaji és a szerémségi borvidék mellett a kőszegi volt a harmadik legjelentősebb hazai bortermelő táj. Borukat Ausztriába, Sziléziába, Szász- és Poroszországba exportálták. Keresett bor volt Budán is a kőszegi. A város akkoriban 350 hektár szőlőt tulajdonolt („az bornál a Nemes Városnak nincsen egyéb hasznosabb gazdálkodása”), amelynek nagy részét a 19. század végén a filoxéra elpusztította. (Ma alig 100 hektáron termelnek szőlőt, de ez már emelkedő terület). Am jó és rossz időszakokban, békében és háborúban is minden esztendőben megünneplik a kőszegiek a szőlőjövést. Ünneplik a természet megújulását, a rossz esztendőkön is győzedelmeskedő élni akarást, amit ez az Európában páratlan *új-kori kódex* a művészet nyelvén is dokumentál.

A könyvben megörökítendő levágott darab három részre tagolódik. A két évvel korábbi elfásodott rész a *cser*. Ezen van a *tavalyi vessző az idej új rüggyel*, amelyből majd kifejlődnek a levelek és fürtök.

Az 1740-ben megnyitott 317x210 milliméteres nagyságú könyvben az első esztendőknben ceruza- és tollrajzzal ábrázolták az új hajtásokat. Két alkalommal olajfestéket használtak, de az megbarnult, így 1745-től már akvarellal örökítették/örökítik meg a vesszők tavaszi állapotát. Két esztendőben (1749 és 1894) lap-pótlást alkalmaztak, mert a nevezetes napra már olyan

Ismeretlen művész rajza a Szőlő Jövésnek Könyvében (Kőszeg, 1740–) / Coloured drawings by an unknown artist in The Book of Vine Shoots (Kőszeg, 1740–)
[1757] *Jurisics Miklós Vármúzeum, Kőszeg / Jurisics Miklós Castle Museum, Kőszeg*

nagyra nőttek a vesszők, hogy a jelzett méretoldalon nem fértek el.

A megjelenítés alapkövetelménye ugyanis *milliméternyi pontosságú élethűség, a realizmus*. Emiatt a *Szőlő Jövésnek Könyvében nem lehet megtalálni a koronként változó stílusirányzatokat*.

A hajtások rajza mellett fokozatosan megjelentek egyéb megjegyzések is, így: a szőlőtőkék telelése, a napsütéses és esős napok száma, a hőmérséklet, a vihar- és jégkár. Az 1741-es esztendő megjegyzése: „*a Bor a tavalyinál jobb volt ugyan, de idegeneknek el nem lehetett adni.*” Részlet 1748-ból: Augusztus 10-én a szőlőpásztorok „*szép puba érett szőlőt hoztakis adgya a Főlséges Úr Isten, hogy perfectiora mehessen s jó üdőben bé takarithassák [...] maíd az Tokairalis vetekedet*”. Érdekes, hogy a szőlőkultúrában a már említett, legnagyobb kárt tevő 19. század végi filoxéra pusztítására vonatkozó megjegyzés nem található a rajzokon.

A Kőszeget körbeölelő hegykoszorú több dűlőjében is termesztettek – természetnek ma is – szőlőt. Mivel a dűlőknek eltérő a mikroklímája, így nemcsak egy, hanem *több dűlőből többféle hajtás és többféle szőlőfajta* rajza is őrzi 1930 óta az adott esztendő állapotát.

Mára ezek a lapok páratlan értéket képviselő *dokumentumokká* érlelődtek. Elsősorban szőlészeti, gazdaságtörténeti, meteorológiai jelentőségük felbecsülhetetlen. Nem véletlen, hogy tudományos konferenciákon is tanulmányozzák adataikat. Egy olasz professzor szerint „*olyan alaposággal összeállított kézirat, amely páratlan a világon*”.

Tudománytörténeti értéküknél nem kisebb *művészettörténeti* értékük sem. 1835-ig sajnos nem ismert a rajzoló neve. Ettől az időponttól kezdve azonban már jelezték az alkotók a nevüket, akik között jeles képzőművészek – köztük kőszegiek is – rajzolták a hajtásokat. Névsoruk (a rajzkészítés éveivel):

Kugler János (1835–1865), Knarr József (1867), Hanély Antal (1868–1877), Vass Károly (1890–1892),

Fotó: Révész József

Fotó: Révész József

Kugler János rajza a Szőlő Jövésnek Könyvében (Kőszeg, 1740–) / Drawings by János Kugler in The Book of Vine Shoots (Kőszeg, 1740–)
[1848] *Jurisics Miklós Vármúzeum, Kőszeg / Jurisics Miklós Castle Museum, Kőszeg*

Csapody Vera színezett rajza a Szőlő Jövésnek Könyvében (Kőszeg, 1740–), részlet / Coloured drawing by Vera Csapody in The Book of Vine Shoots (Kőszeg, 1740–), detail [1949] Jurisics Miklós Vármúzeum, Kőszeg / Jurisics Miklós Castle Museum, Kőszeg

Hanély Antal színezett rajza a Szőlő Jövésnek Könyvében (Kőszeg, 1740–) / Coloured drawings by Antal Hanély in The Book of Vine Shoots (Kőszeg, 1740–)

[1869] Jurisics Miklós Vármúzeum, Kőszeg / Jurisics Miklós Castle Museum, Kőszeg

Fotó: Révész László

Fotó: Révész László

R. Hercz Ödön (1893–1895), Hercz Margit (1896), Binnyi István (1899), R. Kiss Gyula (1899–1939), Trautmann Anna (1940–1941), Földi Sándor (1942–1948), Csapody Vera (1949), Kappelné Trautmann Anna (1950–1951), Schmidt Béla (1952–1955), Wiesinger Rezső (1956), Horváth János (1957–1961), Hanély László (1962–1968), Bechtold István (1969–1990), Németh János (1991 óta folyamatosan). Néhány esztendőben nem tudták elolvasni a rajzoló nevét, ezért hiányos az előbbi lista.

Az utóbbi évtizedekben az egykori hagyományt föllelvenítve ismét a város jeles ünnepe lett a Szent György-napi szőlőjövés. 1991 óta már az újabb, második kötetet (310x24,5 milliméter) – rajzolja Németh János, Kőszeg festőművésze. A hagyományossá lett ünnepség protokolláris része a város két díszpolgára, a kőszegi minőségi borászat megteremtői, Bechtold István és Szövényi István, valamint Szövényi Ernő sírjának a megkoszorúzásával kezdődik. Ezután az

ünneplők végigvonulnak a városon, majd – az időjárástól függően – a városháza előtt vagy a városházán bemutatják a hajnalban szedett hajtásokat a város vezetőinek. Ez alkalommal kihozzák a múzeumban őrzött, üvegburával védett első kötetet, majd a menet (az utóbbi években rendszeresen) a vár lovagtermébe vonul, ahol a színpadon Németh János rajzolja az új hajtásokat. A műveletet tévéközvetítéssel a közönség is figyelemmel kísérheti.

A festőművész a hagyományoknak megfelelően *eredeti nagyságban* rajzolja le a különböző dűlőkből hozott hajtásokat. A rajzok akvarellben való megjelenítése az ünnepség utánra marad, hiszen az nagy gondosságot igényel. A természethű ábrázolás mellett fontosnak tartja a művész az adott hajtások minél látványosabb, de hű megjelenítését, az ábrák színezését és egy-egy oldalon való minél dekoratívabb elhelyezését is. Napjainknak ez a páratlan kódexe a hajdani *botanikus könyvek elegáns illusztrációit* idézi. A rajzokat kísérő elmúlt évi összegezést – egy *újabb* lapon, mivel azok napjainkban csak az adott hajtás fajtáját és a lelőhelyét tüntetik föl – egy borász szakember összefoglalója örökíti meg, és hagyja az utókorra az évszázadok óta őrzött Szent György-napi szőlőjövési állapotot. A 2001-es esztendő összegezése: „2001-ben az időjárás szárazabbra fordult. A Kőszegen megszokott átalagtól 200 mm-rel kevesebb csapadék hullott. A hideg tavaszban is csak 1-2 mm esett. A szőlő fakadása is csak későn következett be. A szárazság ellenére a levegő páratartalma magas volt. Ez kedvezett a lisztharmat terjedésének. Sokat kellett permetezni. Szeptember hűvöstre fordult. Rothadás

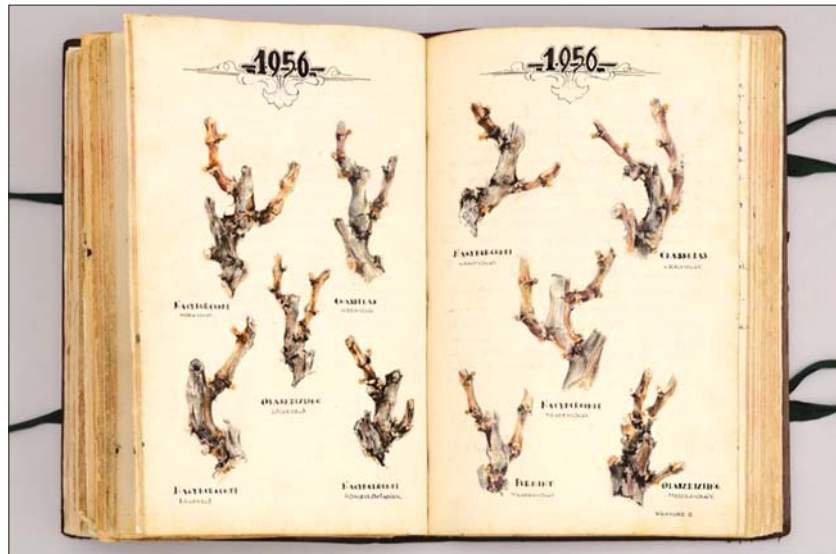

Foto: Révész József

kezdődött. Október kellemes melegre fordult, édesedett a gyümölcs. A minőség gyengébb lett a 2000. évinél.”

A Szent György-napi állapot természetesen nem alkalmas a várható évi termés megbecslésére, hiszen sok minden segítheti vagy akadályozhatja a bőséges minőségi termést.

GÁL JÓZSEF
szakíró

A kőszegi „Szőlő Jövés” ünnepét ez év szeptemberében felvették a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékére. A fotókat Kőszeg Város Polgármesteri Hivatalának és a kőszegi Jurisics Miklós Vármúzeumnak az engedélyével közöljük.

Wiesinger Rezső
színezett rajza a **Szőlő Jövésnek Könyvében** (Kőszeg, 1740–) / Coloured drawings by **Rezső Wiesinger in The Book of Vine Shoots** (Kőszeg, 1740–)

[1956] *Jurisics Miklós Vármúzeum, Kőszeg / Jurisics Miklós Castle Museum, Kőszeg*

Száz éve született Borsos Béla (1913–1991)

építész, művészettörténész

Emlékezés az Iparművészeti Múzeumban

■ Az Iparművészeti Múzeum Baráti Kör Egyesület kezdeményezésére 2013. szeptember 18-án a múzeumban emlékülés volt a száz esztendeje született Borsos Béla tiszteletére.

Borsos 1936-ban építészmérnöki diplomát szerzett,

amit művészettörténeti tanulmányokkal fejezt meg. A Pázmány Péter Tudományegyetemen 1948-ban a magyar üvegművesség történetét feldolgozó disszertációjával doktorált.

A háború után részt vett a budapesti műemlékek

Irattekercs-tok.

Restaurálta:

Németh László /

Scroll-case. Restored
by László Németh

Japán, 17. század,
restaurálás: 1970;

bambusz, réz-
veretekkel, selyem-
borítással (Borsos Béla
gyűjteményéből) /

Japan, 17th century,
restored: 1970;

bamboo, with copper
embossing,
silk covering

(from the collection
of Béla Borsos)

[Ø 10,8 x 45,7 cm]

Fotó: Áment Cellért

helyreállítási munkáiban, majd az ötvenes években meginduló topográfiai munkákban. 1962-től két évtizeden keresztül, egészen nyugdíjazásáig az Országos Műemléki Felügyelőség (OMF) osztályvezetője volt, tevékenysége az egész országra kiterjedt, továbbá az Építészeti Múzeum megszervezésével foglalkozott.

Műemlékvédelmi feladatai mellett elsősorban a műtárgyak művészi és technikai kérdései érdekelték, elsősorban az üvegtárgyak és a lőportartók gyűjtése, feldolgozása kapcsán. Kutatásainak eredményeit kandidátusi, majd akadémiai doktori értekezésben foglalta össze.

Borsos Béla számos könyv szerzője volt, ezek közül

kiemelkedik a Sódor Alajossal és Zádor Mihállyal közösen írt *Budapest építészettörténete, városképei és műemlékei* (1959), valamint önálló művei közül a *Régi magyar üvegművészet* (1965), *A magyar üvegművészet* (1974) és a *Magyar vadász lőportartók* (1982). Feldolgozta a magyar műemlékvédelem 19. századi szakigazgatásának történetét is. Hosszú éveken át iparművészet-történetet oktatott a Budapesti Műszaki Egyetemen, az Iparművészeti Főiskolán és az Eötvös Loránd Tudományegyetemen.

A Borsos Béla-emlékülés előadásai e sokoldalú életmű szinte minden területét érintették, és a szakmai munka bemutatásán túl megidéztek a személyiséget is, felvillantva a sokak által kedvelt „Bélapó” emberi tulajdonságait. Az emlékülést a tudós nevelt fia, Buzinkay Géza előadása nyitotta meg, aki a családi háttérrel, a vári környezetről és az otthonról tartott vetített képes, élvezetes előadást. Németh László, a gyűjtőtárs, kortárs és barát személyes hangú visszaemlékezésben idézte fel azokat a momentumokat, midőn Borsos Béla elindította őt a gyűjtés útján. Két előadás is foglalkozott Borsosnak az Országos Műemléki Felügyelőségben betöltött szervező és igazgatási, dokumentációs munkájával: Entz Géza nagy ívű összefoglalást nyújtott a műemlékvédelem helyzetéről a kezdetektől napjainkig, Fejérdy Tamás pedig kiemelte a legfontosabb műemléki tevékenységeket, az igazgatási munkáktól az Építészeti Múzeum programadó megszervezéséig. Kapronczay Károly bemutatta Bor-

Irattekercs-tok (részlet) / Scroll case (detail)

Fotó: Áment Cellért

sos Bélának a Semmelweis Orvostörténeti Múzeumban végzett szakértői munkáját, amely a tárgyak anyag- és technikaközpontú meghatározását jelentette.

Az emlékülés második részében Sajnovits Péter arról emlékezett meg, hogy főiskolai tanára miként vált számára atyai jó barátta. Bodor Imre – annak kapcsán, hogy Borsos jelentős műgyűjteménnyel rendelkezett – magángyűjtők és közgyűjtemények olykor problematikus kapcsolatáról polemizált. Kelényi György a Tanár úr művészeti írásait tekintette át, a várostörténeti tanulmányoktól az iparművészettel foglalkozó kiadványokig. Az előadásokat Eplényi Gábor zárta, aki részint folytatta a szakíró bemutatását, másrészt Borsos Béla könyvgyűjteményéről ejtett néhány szót. Az emlékülés végén Borsos Béla lánya, Klára a köszönet szavaival búcsúzott.

Az emlékülés apropóján a könyvtár folyosóján – ki-

egészítve két múzeumi darabbal – kamarakiállítás nyílt azokból a tárgyakból, iratokból, amelyeket Borsos Klára kölcsönzött. A dokumentumok között szerepelt Borsos Béla kézzel rajzolt és festett családfája, egytemi leckekönyve és oklevelei, több fotó az 1970-es évekből, továbbá utazásairól készített gyöngybetűs naplói és gyűjteményének kéziratos leírása. Kedvelt kollekcióját néhány műtárgyleíró karton, fénykép és rajzos illusztráció mellett pár műtárgy is felidézte: egy 17. századi japán irattekercs és tokja, amit a gyűjtőtárs Németh László restaurált, és egy angol porceláncsésze aljjal, amit az Iparművészeti Múzeum évtizedekkel ezelőtt vásárolt a gyűjtőtől. A kis bemutatót szeptember 29-ig láthatta a nagyközönség.

HORVÁTH HILDA
művészettörténész

Hírek

■ **Tizenöt éves a GIM** – Üzenet a szecesszió évében címmel csoportos képző- és iparművészeti kiállítás nyílt 2013. október 18-án a GIM Házban (Gödöllői Iparművészeti Műhely Alkotóháza, Gödöllő, Körösfői utca 15–17.). A tárlaton Anti Szabó János, Bódis Erzsébet, F. Orosz Sára, Fábrián Dénes Zoltán, Farkas Éva, Hauser Beáta, Kárpáti Tamás, Karsai Zsófia, Katona Szabó Erzsébet, Kecskés Zoltán, Kun Éva, Latin Anna, Lévai Nóra, Müller Magda, Orosz István, Pannonhalmi Zsuzsa, Pistyur Imre, Rékasy Levente, Remsey András, Remsey Flóra, Simonffy Márta, Szikora Tamás, Szócs Miklós Tui és Szuppán Irén szerepelnek 38 művel. A kiállítás 2014. február 28-ig tekinthető meg.

■ **Szobrászati kiállítások a B.L. Teremben.** 2013. október 12-én a rákoshegyi B.L. Teremben (Bp. XVII., Bél Mátyás u. 41.) és szabadtéri környezetében nyílt meg a XV. Szobor

és szoborrajz, valamint a VIII. Szabadtéri szoborkiállítás a Laborcz Ferenc Szobrászműhely Alapítvány szervezésével. A kiállításokat november 11-ig tekinthették meg az érdeklődők.

■ **Jankovics Marcell** Sebestyén Gyula *Gesta Hungarorum* című eposzához készült illusztrációit bemutató kiállítást rendeztek 2013. október 3. és 27. között Gyergyószentmiklóson a Tarisznyás Márton Múzeumban.

■ **„És nem vesz rajtuk erőt a halál...”** – régészeti kiállítás látható 2013. szeptember 24. és december 31. között a Szentendrei Képtárban. (Fő tér 2–5.) A tárlat a Pest megye területén előkerült legérdekesebb sírokat mutatja be, abban az állapotban, ahogyan a régészek a feltárás közben látták a korai földművelők és a rézkorban, bronzkorban élt emberek temetkezési szokásait.

■ **Karctű és monitor – A magyar sokszorosított grafika 1945–2010** címmel 2013. október 11. és 2014. január 31. között kiállítás látható a Szent István Király Múzeum és a Városi Képtár – Deák Gyűjtemény rendezésében Székesfehérváron, a Csók István Képtár épületében. (Bartók Béla tér 1.)

■ **Az Iparművészeti Múzeum** 2013. október 8. óta éjjel-nappal nyitva áll a világ internetezői előtt. A Google Art Projectben megtalálható magyar múzeumok közül elsőként az Iparművészeti Múzeum bővítette Street View technológiával online kiállítását. Így ez az első olyan múzeumépület Magyarországon, melynek belső tereit virtuálisan be lehet járni. Közel ezer négyzetméteren bárki úgy sétálhat, mintha csak ott lenne.

■ **Kerékpáros, vadvízi kenus és sárkányrepülő a házfalon.** A budapesti, sorra megújuló panelházakon a különféle – valljuk be: nem

Tóth Róbert Ádám: Óbudai panelházak homlokzati grafikái / Róbert Ádám Tóth: Facade graphics of blocks of flats in Óbuda

túl ötletgazdag – színes négyszögek és csíkok után a III. kerületi Lajos utca 105., 107. és 109. szám alatti házakon hatalmas, Óbudára jellemző sportoló figurák láthatóak, melyeket az egyik épületben működő Archicorp tervezőiroda mérnöke, Tóth Róbert Ádám tervezett.

■ **Emlék Sasvárról – Pieták síkban és térben** címmel kiállítás látható a Néprajzi Múzeumban. (Bp. V., Kossuth Lajos tér 12.) A Szakrális Művészetek Hetéhez kapcsolódóan idén a felvidéki zarándokhelyről, Sasvárról (Šaštín, Szlovákia) és környékéről származó népi Pietà-ábrázolásokat, szobrokat, képeket, kerámiákat, archív fotókat és búcsús tárgyakat mutatnak be a tárlaton. (2013. szeptember 22-től 2014. február 24-ig.)

■ **Mátyás király és Firenze** – a magyar udvar humanista kultúrája. A Budapesti Történeti Múzeumban 2008-ban rendezett nagy sikerű Mátyás király tárlat anyagából reprezentatív kiállítás nyílt Firenzében a Museo di San Marcóban, ahol bemutatták a Magyar Nemzeti Múzeum féltett kincsét, Mátyás király trónkárpitját, melyet Firenzében

szóttek a 15. században, és most készült el a restaurálása. (2013. október 9. – 2014. január 6.) A Magyar–Olasz Kulturális Évad keretében még három tárlat nyílt Firenzében. Októberben a Dante Múzeumban Madarassy István szobrászművész Dante *Isteni Színjáték* című művéhez, a Purgatórium részhez készített illusztrációit mutatták be. Kaiser Ottó fotográfus Testvérvárosok – Budapest – Firenze című tárlatát a Villa Finalyban szintén októberben rendezték meg. Az Uffizi 1600 darabból álló önarcképgyűjteményében található 21 magyar festő 23 alkotását pedig kamarakiállításon mutatják be a közönségnek. (2013. október 10–december 8.)

■ **Báb-underground és Bebábozódás** címmel kiállítás nyílt az Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet – Bajor Gizi Színházmúzeumban (Bp. XII., Stromfeld Aurél u. 16.) A válogatásban az 1850 és 1950 között alkotó legjelentősebb művészek bábfigurái szerepelnek, A. Tóth Sándor, Blattner Géza, Bodor Aladár, Büky Béla, a Hincz család, a Kemény család, Rév István Árpád és Szokolay Béla munkái. A tárlat bemutatja az 1800-as évek vásári metamorfózis-ma-

rionettjeitől kezdve az avantgárd bábfigurákig a különböző irányzatokat, stílusokat, technikákat megoldásokat. A 2013. szeptember 29-én megnyílt és december 15-ig látható kiállításához kapcsolódva rajzpályázatot is hirdettek az általános iskolák alsó és felső tagozatosai számára.

■ **Young Art Hungary 2013** címmel 2013. október 7. és november 3. között tizenhárom fiatal magyar művész: Barabás Zsófi, Dobó Bianka, Gazdag Ágnes, Györffy László, Jagicza Patrícia, Kucsora Márta, Naomi Devil (Ördög Noémi) Papageorgiu Andreea, Pinczés József, Soós Nóra, Szöllösi Géza, Verebics Ágnes és Verebics Katalin munkáit bemutató kiállítás volt látható Bécsben, a MOYA-ban. (Museum of Young Art /Palais Schönborn/, Bécs, Rengasse 4.)

■ **60 éves a Vásárhelyi Őszi Tárlat.** Hatvan év alatt ezernél is több művész tizenötezer alkotása szerepelt eddig a Vásárhelyi Őszi Tárlatokon. A jubileumi kiállításra érkezett 768 alkotásból a zsűri választotta ki a 262 bemutatott művet, közel kétszáz kortárs művész alkotását, festményt, grafikát, szobrot, tűzzománc munkát. A tárlat 2013. ok-

tóber 6-tól december 8-ig látogatható az Alföldi Galériában. (Hódmezővásárhely, Kossuth tér 8.)

■ **Giergl Henrik** üvegművesmester (1827–1871) és felesége, Dück Helén (Ilka) újonnan felállított sírkeresztjét avatták fel a Kerepesi úti temetőben 2013. október 12-én.

Fotó: Kolozs Ágnes / Iparművészeti Múzeum, Budapest

**Giergl Henrik műhelye: Pohár /
Henrik Giergl's workshop: Glass**

[cca. 1896] *formába fúvott üveg, aranyozással, zománctfestéssel (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / glass blown in form, gilded, enamel painted (Museum of Applied Arts, Budapest)* [10,5 x Ø 4–6 cm]

■ **Az organikustól a fényművészetig** címmel 2013. október 17-én kortárs magyar képzőművészeti kiállítássorozat kezdődik Indiában, Újdelhiben a Modern Művészetek Nemzeti Galériájában.

■ **Az üveg világa.** A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum (Bp. III., Korona tér 1.) a Design Hét Budapest rendezvényeihez kapcsolódva évek óta SZOC DEKO témájú kiállítássorozatot rendez. Idén az üveg került a fókuszba, s az 1960-as, 70-es, 80-as évek tárgykultúráját jellemezve nem csupán jeles darabokat, kvalitásos műveket, hanem amatőr alkotásokat is bemutatnak a 2013. október 2-án nyílt és december 1-jéig látogatható tárlaton.

■ **„Ah, hol vagy magyarok tündöklő csillaga...”** címmel húsz művész munkáit bemutató csoportos képző- és iparművészeti kiállítást rendeztek a Vörösmarty Színház Forrás Galériájában. (Székesfehérvár, Fő utca 8.) A tárlat 2013. szeptember 26. és november 6. között volt látható.

■ **Plakátok/Posters 2013.** A Magyar Plakát Társaság tagjainak közel száz alkotásából 2013. július 26. és augusztus 25. között Pécsen rendezett kiállítás anyaga novemberben Rómába utazik. A Magyar–Olasz Kulturális Évad keretében, a Palazzo Falconeriben, a Római Magyar Akadémia Galériájában mutatják be a 27 művész plakátjait. (2013. november 15–december 8.)

■ **Négy elem** címmel pályázatot hirdetett a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete képzőművész tagjai részére. A beérkezett műveket bemutató tárlatsorozatot *Ég és föld között, tűzön-vízen át* alcímmel 2013. október 5-én nyitották meg Szentendrén a MűvészetMalomban. Itt adták át az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a

Magyar Művészeti Akadémia és a MAOE díjait is. A művészek munkái négy helyszínen láthatóak: Budapesten az Olof Palme Házban (Bp. XIV., Olof Palme sétány 1.), Szentendrén a Régi Művésztelep Galériájában (Bogdányi út 51.), a Barcsay Gyűjteményben (Dumtsa J. u. 10.) és a Vizes Nyolcas Uszoda és Szabadidőközpontban (Kálvária út 16/C), ahol 72 mű nagyított printjéből látható víz alatti tárlat az uszoda medencéjében november végéig.

■ **Szakadatlan** címmel Rónai Éva kárpitművész és tanítványai: Balla Vera festőművész, Dvorszky Anikó képzőművész és Kovács Gabriella textilművész munkáiból rendeztek kiállítást 2013. október 19. és 30. között a Tessedik Galériában. (Gödöllő, Lumniczer Sándor u. 4.)

■ **Kihirdették a hungarikum tanúsító védjegy** grafikájának megalkotására hirdetett pályázat eredményét. A 376 pályamű közül 8 jutott a második fordulóba, győztes a „Szentkorona 1000” jellegével érkezett munka lett, melynek tervezője Tóth Péter.

**Tóth Péter: Hungarikum tanúsító védjegy
grafikája / Péter Tóth: Hungaricum
trade-mark graphics**